

Financieringsmaatregelen voor landbouw en mkb

LEI

WAGENINGEN UR

Financieringsmaatregelen voor landbouw en mkb

Harold van der Meulen
Gerben Jukema

Rapport 2009-083
November 2009
Projectcode 40770 en 40771
LEI Wageningen UR, Den Haag

LEI Wageningen UR kent de werkvelden:

- Internationaal beleid
- Ontwikkelingsvraagstukken
- Consumenten en ketens
- Sectoren en bedrijven
- Milieu, natuur en landschap
- Rurale economie en ruimtegebruik

Dit rapport maakt deel uit van het werkveld Sectoren en bedrijven.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit.

Foto: Duco de Vries/Hollandse Hoogte

Financieringsmaatregelen voor landbouw en mkb

Meulen, H.A.B. van der en G. D. Jukema

Rapport 2009-083

ISBN/EAN: 978-90-8615-373-2

Prijs € 22,50 (inclusief 6% btw)

100 p., tab., bijl.

Dit rapport schetst een beeld van de faciliterende rol die de overheid speelt bij investeringen op land- en tuinbouwbedrijven. In deze studie is geïnventariseerd op welke punten er bij regelingen van de ministeries van LNV en EZ verschillen bestaan in instrumenten om financiering van investeringen te faciliteren. Ook is hierbij onderzocht waardoor de verschillen in instrumentarium zijn veroorzaakt, welke rol staatssteunkaders hierbij spelen en wat hiervan de gevolgen zijn voor de financiering van de land- en tuinbouw.

This report sketches a picture of the facilitating role played by the government in investments in agricultural and horticultural businesses. The present study gives an overview of the points of difference in the schemes of the ministries of Agriculture, Nature and Food Quality and of Economic Affairs in the instruments used to facilitate investment financing. It also investigates the reasons for the differences in the range of instruments, the role played in this by state support frameworks and the consequences for the financing of agriculture and horticulture.

Bestellingen

070-3358330

publicatie.lei@wur.nl

© LEI, 2009

Overname van de inhoud is toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Het LEI is ISO 9000 gecertificeerd.

Inhoud

	Woord vooraf	6
	Samenvatting	7
	Summary	11
1	Inleiding	15
	1.1 Aanleiding en uitgangspunten	15
	1.2 Doelstelling	15
	1.3 Onderzoeksaanpak	16
	1.4 Effecten	16
	1.5 Leeswijzer	16
2	Overzicht beschikbare instrumenten	17
	2.1 Inleiding	17
	2.2 Bedrijfsgericht instrumentarium LNV en EZ	17
	2.3 Overige financieringsinstrumenten	19
3	Randvoorwaarden van de Europese Unie	26
	3.1 Inleiding	26
	3.2 Staatssteun	26
	3.3 Financiering Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en subsidies	28
	3.4 De-minimissteun	34
	3.5 Rekenvoorbeeld de-minimis	37
4	Beschrijving instrumenten met vergelijkbare doelstellingen	38
	4.1 Inleiding	38
	4.2 Overzicht vergeleken instrumenten en beoordelingscriteria	38
	4.3 Vergelijking garantstelling	40
	4.4 Vergelijking energieregelingen	42
	4.5 Vergelijking innovatieprojecten	44
	4.6 Suggesties voor verbetering	46

5	Conclusies en aanbevelingen	48
	5.1 Conclusies	48
	5.2 Suggesties voor verbetering	52
	Literatuur en websites	54
	Bijlagen	
	1 Bedrijfsgerichte regelingen LNV en EZ	55
	2 Geïnterviewde personen	59
	3 Inhoudelijk overzicht van de vergeleken instrumenten van EZ en LNV	60

Woord vooraf

In de land- en tuinbouw en in andere sectoren zijn schaalvergroting, bedrijfsovername en innovatie belangrijke financieringsvraagstukken. De overheid faciliteert deze financieringsvraagstukken met de instrumenten van garantstelling, subsidiëring en met fiscale maatregelen. De overheidinstrumenten om de financiering te vergemakkelijken zijn voor een deel voor de land- en tuinbouw anders dan voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). In opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit en de Rabobank is onderzoek verricht op welke onderdelen er verschillen in instrumenten tussen de ministeries van LNV en EZ bestaan en waardoor deze verschillen zijn veroorzaakt en of er nog synergievoordelen te behalen zijn.

Het project is in het najaar van 2008 en eerste maanden van 2009 uitgevoerd door Harold van der Meulen (projectleider) en Gerben Jukema. De auteurs bedanken Gijs van Leeuwen (LNV), Karel van Bommel (LNV) en Dick Oosthoek (Rabobank) voor hun begeleiding.

Prof.dr.ir. R.B.M. Huirne

Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

Samenvatting

In de land- en tuinbouw en in andere sectoren zijn investeringen in bedrijfsvergroting, bedrijfsovername en bedrijfsontwikkeling belangrijke financieringsvraagstukken. De overheid faciliteert deze financieringsvraagstukken met de instrumenten van garantstelling, subsidiëring en met fiscale maatregelen. In dit onderzoek is geïnventariseerd op welke punten er bij regelingen van de ministeries van LNV en EZ, die op een vergelijkbaar onderwerp betrekking hebben, verschillen bestaan in instrumenten om financiering van investeringen te faciliteren. Ook is onderzocht waardoor de verschillen in instrumentarium zijn veroorzaakt, welke rol staatssteunkaders hierbij spelen en wat hiervan de gevolgen zijn voor de financiering van de land- en tuinbouw.

In tabel 1 staan de regelingen van de ministeries van LNV en EZ om financiering van investeringen te faciliteren vermeld die op een vergelijkbaar onderwerp betrekking hebben. In steeds meer gevallen zijn regelingen vanuit het ministerie van EZ ook opengesteld voor ondernemers in de land- en tuinbouw. Dit geldt met name voor het thema energie.

	Regeling LNV	Regeling EZ
	<i>Garantstelling</i>	
1.	- Garantstelling landbouw - Garantstelling visserij	- Besluit Borgstelling MKB - Groeifaciliteiten
	<i>Energie</i>	
2.	Marktintroductie energie-innovaties (MEI)	Subsidie Duurzame Energie (SDE-)regeling
	<i>In ontwikkeling</i> Garantstelling boring aardwarmte	<i>In ontwikkeling</i> Garantstelling boring aardwarmte
3.	LNV-Demonstratieprojecten	Energie Onderzoek Subsidie (EOS) (onderdeel demonstratieprojecten)
	<i>Innovatie</i>	
4.	- Innovatieprojecten - Samenwerken in innovatie	- Innovatieprestatiecontracten (IPC) - Innovatiekrediet
5.	Innovatievouchers	Innovatievouchers

De Garantstelling regeling ten behoeve van investeringen in het mkb is breder invulbaar/interpreteerbaar dan de toepassing in de agrarische sector. Ook kan er door het ministerie van EZ sneller geanticipeerd worden op ontwikkelingen in aanpassing van de bedragen binnen de de-minimissteunbepalingen zonder vooraf toestemming te hebben vanuit de Europese Commissie. Ook hebben de banken, met een eigen beoordeling vooraf, meer zelf de regie in handen.

De ruimte die er binnen de MEI-regeling wordt geboden om een grote groep tuinbouwbedrijven mee te krijgen in innoverende technieken is een groot goed. Bij sommige andere innovatieregelingen moet er altijd iets nieuws worden ontwikkeld en zijn de 'early adaptors' uitgesloten. De SDE-regeling legt de prioriteit nog meer bij het verhogen van de opwekking van duurzame energie en is ook opengesteld voor agrarische ondernemers.

Bij innovatieregelingen ontbreekt bij LNV de internationale component. Bij innovatieprojecten (LNV) kan ook een individueel bedrijf subsidie krijgen. Terwijl bij IPC er altijd sprake moet zijn van een samenwerkingsverband. Bij het Innovatiekrediet hoeft het beschikbaar gestelde geld door de overheid niet terugbetaald te worden wanneer het project in technische zin is mislukt.

De verschillen in instrumenten die op een vergelijkbaar onderwerp betrekking hebben zijn onder andere veroorzaakt door de beleidsdoelstellingen van beide ministeries. Het doel van het ministerie van EZ is het bevorderen van de werkgelegenheid en concurrentiepositie van de Nederlandse economie. Het ministerie van LNV dient naast de economische belangen van de land- en tuinbouwbedrijven ook nog de belangen van milieu, landschap, voedselkwaliteit en duurzaamheid. Dit vindt zijn weerslag in het instrumentarium waarbij vaak een link wordt gelegd met duurzaamheid en innovatie.

Daarnaast zijn de verschillen in de instrumenten tussen land- en tuinbouw en andere sectoren het gevolg van de verschillen in steunkaders tussen land- en tuinbouw en andere sectoren. Die verschillen vloeien voort uit het EG-verdrag en hangen onder andere samen met het bestaan van het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). De Europese lidstaten zijn verplicht om de voorgenomen steunmaatregelen ter toetsing bij de Europese Commissie aan te melden. Dat kan een tijdrovende kwestie zijn voordat er vanuit Brussel goedkeuring aan de steunmaatregel wordt gegeven. Daarom is er een uitzondering bedacht in de vorm van een de-minimisverordening. Volgens deze verordening hoeft steun, die onder de de-minimisdrempel blijft, niet aan de Commissie te worden gemeld, aangezien steunmaatregel van die omvang een beperkt effect op het handelsverkeer tussen de lidstaten blijkt te hebben. Steun waarvan het bedrag over een periode van drie jaar voor een onderneming niet uitgaat boven € 200.000 valt

binnen deze vrijstelling. De vrijstellingssteun voor bedrijven met primaire agrarische productie ligt met € 7.500 op een veel lager niveau. Brussel acht de sector landbouwproductiesector dusdanig concurrentiegevoelig dat de mededinging en/of het handelsverkeer tussen lidstaten veel sneller in het gedrang is dan in andere sectoren.

De vraag welk de-minimisbedrag van toepassing is wordt bepaald door de functie van de uit te voeren activiteit waarvoor een beroep gedaan wordt op een bedrijfsspecifieke regeling (de aard van de investering). Het lage de-minimisplafond voor de landbouw is alleen van toepassing als het gaat om primaire productie. Wanneer landbouwbedrijven andere activiteiten ontplooiën die niet gelegen zijn in de primaire productie van landbouwproducten, zoals activiteiten op gebied van verbreding richting recreatie, zorg of andere nevenactiviteiten geldt de algemene de-minimisverordening van maximaal € 200.000 in de laatste 3 jaar. Het feit dat de begunstigde onderneming (ook) een landbouwonderneming drijft, betekent niet dat de algemene de-minimisverordening niet van toepassing kan zijn op andere, buiten de landbouwproductie gelegen activiteiten. Wel moet de begunstigde kunnen aantonen dat er geen subsidies kunnen doorsijpelen van het niet-landbouwproductiedeel naar de primaire productie van het landbouwbedrijf ('spill-overeffect').

De de-minimisverordening biedt gezien de drempelbedragen het ministerie van EZ meer mogelijkheden dan het ministerie van LNV. Hierdoor kan beleid in crisissituaties sneller anticiperen op ontwikkelingen in aanpassing van de subsidie-/garantiebedragen zonder toestemming vooraf van de Europese Commissie.

De ondernemers in de land- en tuinbouw prefereren over het algemeen subsidieregelingen boven fiscale maatregelen omdat subsidieregelingen beter zichtbaar zijn en direct cash genereren. Bij fiscale maatregelen moet er eerst winst gemaakt worden voordat het geld terugkomt. Aangezien de inkomens in de land- en tuinbouw op een lager niveau liggen dan in het mkb resulteren fiscale maatregelen in een beperkter effect. Bij de financiering van investeringsplannen houden banken geen rekening met mogelijke tegemoetkoming vanuit subsidieregelingen vanwege het onzekere karakter.

Suggesties voor verbetering liggen op het gebied van communicatie door meer als één overheid richting de ondernemers op te treden. Het gezamenlijk ontwikkelen van bedrijfsgerichte regelingen vanuit de ministeries is een goede ontwikkeling en verdient vervolg. Hierdoor kunnen uitvoeringskosten en administratieve lasten worden beperkt. De regeling Groeifaciliteit waarin de overheid financiers een garantie biedt van 50% op achtergestelde leningen wordt door agrarische ondernemers en financiers gemist. Dit geldt eveneens voor een

actievere rol van de bank in de beoordelingsprocedure van aanvragen. In beide gevallen wordt dit door Brussel vanwege staatssteunregels tegengehouden.

Summary

Financing schemes for Agriculture and SMEs

In agriculture and horticulture and in other sectors, investments in business expansion, business takeovers and business development are important financing questions. The government facilitates these areas of financing through such instruments as guarantees and subsidies and with tax schemes. In the present study, we have investigated the points at which there are differences in the instruments used to facilitate the financing of investments in the schemes of the ministries of Agriculture, Nature and Food Quality and of Economic Affairs relating to a comparable subject. We also investigated the causes of the differences in the range of instruments, the role played in this by the state support frameworks and the consequences for the financing of agriculture and horticulture.

Table 1 lists the schemes of the ministries of Agriculture, Nature and Food Quality and of Economic Affairs devised to facilitate the financing of investments relating to a comparable subject. In an increasing number of cases, schemes emanating from the ministry of Economic Affairs have also been made applicable to farmers and horticulturalists. This applies in particular to the field of energy.

The Guarantee Scheme to protect investments in SMEs (small and medium-sized businesses) can be more broadly interpreted than the application in the agricultural sector. The ministry of Economic Affairs can also anticipate developments more quickly in adjusting the amounts within the *de minimis* support provisions without waiting for prior permission from the European Commission. At the same time, the banks have a greater say in making their own prior assessments.

The scope that is afforded within the MEI scheme to encourage a large group of agricultural businesses to adopt innovative techniques is a major advantage. With some other innovation schemes, something new must always be developed first and the 'early adaptors' are excluded. The Sustainable Energy Grant scheme gives still greater priority to increasing the generation of sustainable energy and has also been opened to agricultural entrepreneurs.

Table 1 Comparison table of schemes by the ministries of Agriculture, Nature and Food Quality and of Economic Affairs

	Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality Scheme	Ministry of Economic Affairs Scheme
	<i>Guarantee</i>	
1.	- Agriculture guarantee - Fisheries guarantee	- SME Guarantee Order - Growth facilities
	<i>Energy</i>	
2.	Market introduction of energy innovations (MEI)	Sustainable Energy Grant regulation
	<i>Under development</i> Geothermal energy drilling guarantee	<i>Under development</i> Geothermal energy drilling guarantee
3.	Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality demonstration projects	Energy research grant (part of demonstration projects)
	<i>Innovation</i>	
4.	- Innovation projects - Innovation collaboration	- Innovation performance contracts (IPC) - Innovation credit
5.	Innovation vouchers	Innovation vouchers

The ministry of Agriculture, Nature and Food Quality's innovation schemes lack the international component. With the ministry's innovation projects, an individual farm can also obtain a grant, while there must always be a joint venture to qualify for an IPC (innovation performance contract). With the Innovation Credit, the money made available by the government need not be paid back when the project has failed technically.

The differences in instruments relating to a comparable subject are partly the result of the policy objectives of the two ministries. The objective of the ministry of Economic Affairs is the promotion of employment and the competitiveness of the Dutch economy. Besides serving the economic interests of agriculture and horticulture, the ministry of Agriculture, Nature and Food Quality also serves the interests of the environment, landscape, food quality and sustainability. This is reflected in the range of instruments, with which a link is often laid with sustainability and innovation.

In addition, the differences in the instruments between agriculture and horticulture and other sectors are the consequence of the differences in support frameworks between agriculture and horticulture and other sectors. These dif-

ferences derive from the EC treaty and are partly related to the existence of the Common Agricultural Policy (CAP). The European member states are obliged to submit their proposed support measures to the European Commission for testing. It may take a long time before approval is given to the support measure from Brussels, which is why an exception has been devised in the form of a de minimis directive. Under this directive, support remaining below the de minimis threshold need not be reported to the Commission, as support measures of that magnitude have been found to have a limited effect on trade between the member states. Support of less than €200,000 for an enterprise over a three-year period is covered by this exemption. At €7,500, the exemption support for enterprises engaged in primary agricultural production lies at a much lower level. Brussels considers the agricultural production sector to be so sensitive to competition that competition and/or trade between member states is likely to suffer much more quickly than in other sectors.

The question of what de minimis amount is applicable is determined by the function of the activity to be performed for which an appeal is being made to an enterprise-specific scheme (the nature of the investment). The low de minimis ceiling for agriculture is applicable only to primary production. When farming enterprises develop other activities that do not form part of the primary production of agricultural products, such as activities in the area of extended provision for recreation, care or other subsidiary activities, the general de minimis guideline of a €200,000 maximum over the past 3 years applies. The fact that the beneficiary business also runs an agricultural enterprise does not mean that the general de minimis directive cannot apply to other activities not forming part of agricultural production, although the beneficiary must be able to show that no subsidies can spill over from the non-agricultural production part to the primary production of the agricultural enterprise ('spill-over effect').

In view of the threshold amounts, the de minimis directive offers the ministry of Economic Affairs greater possibilities than the ministry of Agriculture, Nature and Food Quality. As a result, it can anticipate developments on policy grounds more quickly when adjusting the grant or guarantee amounts in crisis situations without requiring prior permission from the European Commission.

Entrepreneurs in agriculture and horticulture generally prefer grant schemes to tax schemes because grant schemes are more visible and generate cash immediately. With tax schemes, a profit must first be made before the money comes back. Because incomes in agriculture and horticulture are at a lower level than in SMEs, tax schemes have a more limited result. Because of their

uncertain character, banks take no account of a possible contribution from grant schemes when financing investment plans.

Suggestions for improvement lie in the area of communication, where the ministries could do more to adopt a unified approach towards entrepreneurs. The joint development of enterprise schemes by the ministries is worthy of praise and should be followed up. This would enable implementation costs and administrative burdens to be kept down. The Growth Facility scheme, in which the government offers financiers a 50% guarantee on subordinated loans, does not apply to agricultural entrepreneurs and financiers. This is also the situation with regard to a more active role for the banks in the applications assessment procedure. In both instances this is opposed by Brussels under the rules applying to state support.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en uitgangspunten

In de land- en tuinbouw en in andere sectoren zijn schaalvergroting, bedrijfsovername en innovatie belangrijke financieringsvraagstukken. De overheid faciliteert deze financieringsvraagstukken met de instrumenten van garantstelling, subsidiëring en met fiscale maatregelen. De overheidinstrumenten om de financiering te vergemakkelijken zijn voor een deel voor de land- en tuinbouw anders dan voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). Steeds meer primaire land- en tuinbouwbedrijven behalen een deel van de omzet uit activiteiten die niet rechtstreeks verbonden zijn aan de agrarische sector. Denk hierbij onder andere aan glas-tuinbouwbedrijven die elektriciteit opwekken en verkopen aan het energienet en verbredingsactiviteiten richting recreatie en horeca.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is antwoord geven op de volgende kennisvragen:

- Inventariseer op welke punten er, in de vergelijking tussen primaire land- en tuinbouwbedrijven en bedrijven in het mkb, verschillen zijn in instrumenten om financiering van investeringen te faciliteren. Vaak zal het hier gaan om verschillen tussen de ministeries van LNV en EZ, maar het kan ook zijn dat in één instrument onderscheid wordt gemaakt bij de toepassing in verschillende sectoren. De focus moet liggen op die regelingen die op een vergelijkbaar probleem betrekking hebben en door beide ministeries worden aangeboden. De benadering hierbij is om te kijken vanuit het effect dat met een regeling wordt beoogd. Maak hierbij zo nodig een onderscheid naar de belangrijkste financieringsvraagstukken: bedrijfsvergroting, bedrijfsovername en innovatie. Bij het overheidsinstrumentarium zal zowel gekeken moeten worden naar de instrumenten die worden ingezet om de financiering voor te bereiden, de instrumenten die worden ingezet om de financiële last van de financiering te verlichten als naar de instrumenten die worden ingezet als vangnet voor het geval het (innovatieve) project dat is gefinancierd niet aan de verwachtingen voldoet.

- Waardoor zijn de verschillen in instrumentarium veroorzaakt en in hoeverre spelen hier EU-kaders (de staatssteunregels) een rol?
- Wat zijn de implicaties van de verschillen voor de financiering in de land- en tuinbouw?

1.3 Onderzoeksaanpak

De basis voor dit onderzoek vormt een deskresearch naar ondersteunende maatregelen ter financiering van investeringen in de land- en tuinbouw en het mkb. Aanvullend hierop hebben enkele gesprekken plaatsgevonden met materiedeskundigen. In bijlage 2 staan de geraadpleegde personen vermeld.

1.4 Effecten

Het effect van het onderzoek is vergroting van het inzicht bij LNV en de banken op welke punten er met betrekking tot financiering van ondernemers in de land- en tuinbouw en het mkb verschillen in instrumentarium aanwezig zijn tussen de ministeries en wat hiervan de implicaties zijn voor ondernemers in de land- en tuinbouw. Uiteindelijk beoogd effect is een effectief instrumentarium voor ondernemers uit de land- en tuinbouw.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van beschikbare instrumenten vanuit de overheid waarmee investerings- en financieringsvraagstukken worden gefaciliteerd. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de staatssteunkaders van de EU en de vrijstellingen die er gelden. Vervolgens vindt in hoofdstuk 4 een nadere analyse plaats van de bedrijfsspecifieke regelingen van de ministeries van LNV en EZ die op een vergelijkbaar probleem betrekking hebben. Hierin wordt ook gebruik gemaakt van ervaringen uit de praktijk. Het rapport wordt afgesloten met de belangrijkste conclusies en suggesties voor verbetering.

2 Overzicht beschikbare instrumenten

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk kijken we allereerst welke bedrijfsgerichte regelingen de ministeries van LNV en EZ hebben voor ondernemers in de land- en tuinbouw en het mkb. Hierbij beperken wij ons tot de maatregelen gericht op de financiering van investeringen. In dit hoofdstuk staan we ook nog kort stil bij andere overheidsinstrumenten die ondersteuning bieden aan de financiering van investeringen maar in het vervolg van dit onderzoek geen nader studieobject zijn geweest. Dit zijn fiscale regelingen, financieringsregelingen, sociale (vangnet)-regelingen en GMO-subsidies.

2.2 Bedrijfsgericht instrumentarium LNV en EZ

In deze studie is uitgegaan van de beschikbare lijsten bedrijfsgerichte regelingen 2008 van de ministeries van LNV en EZ. In bijlage 1 staat het overzicht van de regelingen met beschikbare budgetten gericht op de financiering van investeringen. In het overzicht is een rangschikking aangebracht op basis van het stadium waarop het instrument ingezet wordt: voorbereiding van de financiering, verlichting van de financiële lasten tijdens de uitvoering en vangnet- of garantie-functie.

Op de websites www.minInvloket.nl en www.senternovem.nl staat een actueel overzicht van beschikbare bedrijfsgerichte regelingen, openstellingstermijnen en beschikbare budgetten van beide ministeries.

Uit het overzicht van bedrijfsgerichte regelingen van zowel LNV als EZ blijkt dat alle regelingen wel onderdelen bevatten om investeringen in innovaties te ondersteunen. Voor het ministerie van LNV wordt hierbij vaak de link gelegd met duurzaamheid.

In tabel 2.1 zijn de instrumenten van het ministerie van EZ die op hetzelfde of een vergelijkbaar probleem betrekking hebben in verband gebracht met het instrumentarium van LNV.

Tabel 2.1 Instrumenten LNV en EZ	
Instrumentarium LNV	Hetzelfde of vergelijkbaar instrument van EZ
<i>Visserij</i>	
Sociaaleconomische maatregelen visserij	
<i>Investerings</i>	
Investerings in vissersvaartuigen	
Garantstelling visserij	BBMKB
<i>Kennis opdoen en delen</i>	
Collectieve acties in de visketen	
<i>Innovatie</i>	
Innovatie in de visketen	
<i>Landbouw</i>	
Biologische landbouw	
<i>Kennis opdoen en delen</i>	
Demonstratieprojecten	Energie Onderzoek Subsidie Onderdeel demonstratieprojecten (EOS-Demo)
Beroepsopleiding en voorlichting	
Praktijknetwerken veehouderij	
Vouchers voor kennisoverdracht	Innovatievouchers
<i>Investerings</i>	
Investerings in energiebesparing (glastuinbouw)	N.v.t. (relatie met EIA, zie 2.3.1)
Marktintroductie energie-innovaties (MEI)	SDE-regeling
<i>In ontwikkeling:</i>	<i>In ontwikkeling:</i>
Garantstelling boring aardwarmte	Garantstelling boring aardwarmte
Jonge landbouwers	
Investeren in duurzame stallen	
Garantstelling landbouw	BBMKB
<i>Innovatie</i>	
Innovatieprojecten	InnovatiePrestatieContracten (IPC)
Samenwerking bij innovatie	InnovatiePrestatieContracten (IPC)
	Innovatiekrediet

In hoofdstuk 4 en bijlage 3 gaan we verder in detail in op die instrumenten die op een vergelijkbaar probleem betrekking hebben.

2.3 Overige financieringsinstrumenten

2.3.1 Investeringsaftrekmogelijkheden

Zowel voor agrarische ondernemers als ondernemers uit het mkb bestaan er fiscaal gedreven regelingen die verlichting geven bij de financiering. Hierbij kan gedacht worden aan fiscale faciliteiten gerelateerd aan investeringen in algemene zin zoals de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek (KIA) maar ook investeringsaftrekregelingen die bijdragen aan besparingen op het gebied van energie (EIA) en milieu (MIA).

Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek (KIA)

De kleinschaligheidsinvesteringsaftrek wordt met behulp van tabel 2.2 berekend. Het gaat hier om de bevordering van investeringen op basis van *kleinschaligheid*. Ligger de investeringen boven de € 240.000 (2009) dan komt de ondernemer niet in aanmerking voor investeringsaftrek.

Investering (€)	Investeringsaftrek (%)
2.201 tot en met 37.000	25
37.001 tot en met 71.000	21
71.001 tot en met 108.000	12
108.001 tot en met 138.000	8
138.001 tot en met 172.000	5
172.001 tot en met 205.000	2
205.001 tot en met 240.000	1

Energie-investeringsaftrek (EIA)

De energie-investeringsaftrek (EIA) is een initiatief van het ministerie van Economische Zaken (EZ). De regeling heeft als doel energiebesparing en de inzet van duurzame energie door het Nederlandse bedrijfsleven te stimuleren. De regeling is jaarlijks gebudgetteerd. Voor 2008 bedroeg het budget € 139 mln. Het financieel voordeel bedraagt 44% van de investeringskosten van bedrijfsmiddelen in 2007. Het bedrijfsmiddel dient wel op de Energielijst te staan die jaarlijks wordt aangepast aan de stand van de techniek.

In 2007 is ruim € 2 miljard gemeld aan energie-investeringen. Per aanvraag gaat het om een gemiddeld investeringsbedrag van ruim € 150.000. Bedrijven

uit alle (inkomsten- en vennootschapsbelastingplichtige) sectoren in Nederland hebben in 2007 gebruik gemaakt van de EIA. De belangrijkste groepen zijn in 2007 de energieproductiebedrijven, de glastuinbouw en de industriële sector, die respectievelijk 22, 22 en 20% van het totale investeringsbedrag hebben gemeld. De energieproducenten meldden voor een bedrag van € 450 mln. (22%), de glastuinbouwsector (22%) voor een bedrag van € 434 mln. De sector meldde veel warmtekrachtinstallaties, energieschermen en warmtebuffers. Rekening houdend met de aftrekpercentages die voor de EIA gelden, de belastingtarieven, de geschatte correcties van SenterNovem en de projecten die ondernemers zullen intrekken, zal het nettovoordeel voor de ondernemers ongeveer € 160 mln. bedragen.

Milieu-investeringsaftrek (MIA)

MIA is een fiscale regeling van de ministeries van VROM en Financiën en is bedoeld voor ondernemers die investeren in milieuvriendelijke bedrijfsmiddelen. MIA geeft de investerende ondernemer de mogelijkheid tot 40% van de investeringskosten in het milieuvriendelijke bedrijfsmiddel af te trekken van de fiscale winst. De bedrijfsmiddelen die in aanmerking komen voor MIA staan op de Milieulijst. De Milieulijst wordt jaarlijks aangepast aan de stand van de techniek en de actuele wet- en regelgeving. Het budget voor MIA (€ 98 mln.) voor 2007 is overschreden. De ministeries ramen de overschrijding van het budget op € 15 mln. In 2007 vonden er 8.064 aanmeldingen plaats voor MIA. Het gemelde investeringsbedrag bedroeg € 1.966 mln. Het gemiddeld bedrag per melding was € 244.00. Alle bedrijven in Nederland kunnen, ongeacht de omvang, gebruik maken van de MIA. In de praktijk blijkt dat de MIA interessant is voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). Een bedrijf wordt tot het mkb gerekend als het aantal werknemers 250 of minder bedraagt. Vooral land- en tuinbouwbedrijven weten MIA te vinden. Het grootste deel van het MIA-budget ging naar investeringen in Groen Label kassen, ondanks de aanscherping van de eisen voor deze kassen. Gezamenlijk maken investeringen in de land- en tuinbouw zelfs bijna 90% van het totaal geclaimde budget uit. In 2007 was maar liefst 98% van het aantal aanvragen en 88% van het totale investeringsbedrag afkomstig van het mkb.

2.3.2 Regeling willekeurig afschrijving

Onder de regeling willekeurige afschrijvingen vallen de Vervroegde afschrijving milieu-investeringen (Vamil), investeringen door startende ondernemers (WASO)

en vrij recent mogelijkheden van willekeurig afschrijven vanwege de kredietcrisis.

De Vamil wordt vaak samen met de MIA aangevraagd en zijn beide fiscale regelingen van de ministeries van VROM en Financiën. Vamil levert voor de ondernemer een liquiditeit- en rentevoordeel op, omdat de investeringskosten van het bedrijfsmiddel op een willekeurig moment mogen worden afgeschreven (ook wel vrije afschrijving genoemd). De bedrijfsmiddelen die in aanmerking komen voor Vamil staan op de Milieulijst. De Milieulijst wordt jaarlijks aangepast aan de stand van de techniek en de actuele wet- en regelgeving. Het budget voor Vamil (€ 38 mln.) voor 2007 is overschreden. De ministeries ramen de overschrijding van het budget op € 12 mln. In 2007 vonden er 7.801 aanmeldingen plaats voor Vamil. Het gemelde investeringsbedrag bedroeg € 1.956 mln. Gemiddeld bedrag per melding was € 251.000. Alle bedrijven in Nederland kunnen, ongeacht de omvang, gebruik maken van de Vamil-regeling. In de praktijk blijkt dat de Vamil interessant is voor het midden- en kleinbedrijf (mkb). Een bedrijf wordt tot het mkb gerekend als het aantal werknemers 250 of minder bedraagt. Vooral land- en tuinbouwbedrijven weten Vamil te vinden. Het grootste deel van het Vamil-budget ging naar investeringen in Groen Label kassen, ondanks de aanscherping van de eisen voor deze kassen.

Voor startende ondernemers is het mogelijk om willekeurig af te schrijven (WASO). Het moet hierbij gaan om investeringen waarvoor ook kleinschaligheidsinvesteringsaftrek is aangevraagd (zie hierboven). Willekeurige afschrijving is alleen mogelijk bij een eenmanszaak, vof, maatschap of CV en is gebonden aan een maximum van € 240.000 (2009). Daarnaast moet de ondernemer in het betreffende jaar recht hebben op de startersaftrek en moet het bedrijfsmiddel ook in een jaar zijn aangeschaft waarin de ondernemer recht had op de startersaftrek (of het aanloopjaar ervoor).

Als gevolg van de kredietcrisis is per 1 januari 2009 een tijdelijke fiscale maatregel van kracht met betrekking tot de willekeurige afschrijving. In 2009 en 2010 is willekeurige afschrijving mogelijk. Deze maatregel leidt tot een incidentele vermindering van de afdracht van belastingen (tijdelijke en incidentele belastingverlaging) in 2009-2010. Dit houdt in dat ondernemingen de mogelijkheid krijgen investeringen die in het kalenderjaar 2009 plaatsvinden, in twee jaar af te schrijven; maximaal 50% in 2009 en maximaal 50% in 2010. Hiermee wordt de liquiditeits- en financieringspositie van bedrijven die voor vervangings- of uitbreidingsinvesteringen staan, verbeterd. De maatregel is gericht op investeringen in bedrijfsmiddelen die van direct belang zijn voor de economische ontwikkeling: investeringen in nieuwe materiële activa, met name outillage,

transportmiddelen en vaste installaties in de open lucht. De willekeurige afschrijving is een tijdelijke maatregel voor nieuwe bedrijfsmiddelen, met een aantal uitzonderingen. De belangrijkste uitzonderingen zijn: gebouwen, grond-, weg- en waterbouwkundige werken, dieren, immateriële activa (waaronder software), bromfietsen, motorrijwielen en personenauto's. Hierbij wordt verondersteld dat ook glasopstanden en plantopstanden uitgezonderd zijn.

2.3.3 WBSO

De WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk) is een fiscale stimuleringsregeling. Door gebruik te maken van de WBSO kunnen ondernemers een deel van de loonkosten voor speur- en ontwikkelingswerk (Research and Development) vergoed krijgen. In de praktijk betekent dit dat ondernemers minder loonheffing afdragen. Voor zelfstandigen bestaat de aftrek uit een vast bedrag dat jaarlijks wordt vastgesteld. Startende ondernemers krijgen een extra aftrek voor speur- en ontwikkelingswerk (S&O). De WBSO ondersteunt vier verschillende soorten projecten:

1. de ontwikkeling van producten, processen of programmatuur;
2. technisch wetenschappelijk onderzoek;
3. het analyseren van de technische haalbaarheid van eigen S&O;
4. technisch onderzoek.

De belangrijkste voorwaarden zijn:

- zelfstandigen moeten per kalenderjaar minimaal 500 uur aan S&O besteden;
- er moet een S&O-administratie bijgehouden worden. Deze administratie moet inzicht geven in het soort werkzaamheden en de voortgang ervan.

De bijdrage is een afdrachtvermindering: per kalenderjaar 42% van de eerste € 110.000 van de totale S&O-loonsom, en 14% van de resterende S&O-loonsom. De zelfstandigenaftrek bedraagt € 11.608. Voor technostarters (jonger dan 5 jaar) geldt een afdrachtvermindering van 60% over de eerste schaal of een extra zelfstandigenaftrek van € 5.805. Aanvragen worden ingediend bij SenterNovem.

2.3.4 Gemeenschappelijke marktordening (GMO-gelden)

Achtergrond

Vóór 1996 werden producten doorgedraaid als het aanbod groter was dan de vraag. Dit werd gefinancierd door de interventieregeling. De uitgaven voor deze regeling liepen steeds hoger op; daarom werd in 1996 de Gemeenschappelijke marktordening (GMO) Groenten en Fruit geïntroduceerd.

De EU-verordening moet ervoor zorgen dat het aanbod van groente en fruit gereguleerd en gecontroleerd wordt. Hiermee wil men greep houden op het aanbod en de prijsvorming, dus moeten de telers maatregelen nemen om marktgericht te gaan werken. Deze maatregelen worden gesubsidieerd door de Europese Gemeenschap en hebben betrekking op:

- verbetering van de afzet (bijvoorbeeld accountmanagementplannen, markt-onderzoek, sorteermachines of andere vormen van bewerkingsinstallaties);
- verbetering van de kwaliteit (bijvoorbeeld kwaliteitszorgsystemen, EurepGap of HACCP);
- milieubescherming (bijvoorbeeld recycling, biologische bestrijding).

De Europese Raad en Commissie passen de regelgeving voor GMO regelmatig aan, zowel wat betreft de voorwaarden van erkenningen van telersverenigingen als de procedurele en inhoudelijke voorwaarden van GMO (meest recente EU-verordeningen nr. 1234/2007 en nr. 1580/2007).

Werking

Indien een telersvereniging (TV) erkend is door het PT, kan deze middels een Operationeel Programma voor een GMO-subsidie in aanmerking komen. Om het Operationeel Programma uit te kunnen voeren, dient de TV een zogeheten Actiefonds in het leven te roepen. Dit Actiefonds wordt voor 50% gevuld door de GMO-subsidie en voor 50% door de eigen bijdrage van de leden (de tuinbouw-ondernemers). Het totaalbedrag van een GMO-subsidie per jaar kan slechts maximaal 4,1% van de Waarde Verkochte Productie (= jaaromzet) van de betreffende telersvereniging zijn. Slechts 50% van de gemaakte projectkosten (eventueel 60% bij grensoverschrijdende projecten) kan voor een GMO-subsidie in aanmerking komen.

Bedragen

De erkende telersverenigingen vroegen in 2008 bijna € 90 mln. aan GMO-subsidies aan. In 2007 verdeelden de telersverenigingen onderling ruim € 67 mln. en

in 2006 ging het om € 71 mln. De GMO-gelden zijn gefinancierd uit het Europees Landbouw Garantiefonds (ELGF). Hierbij ontvangen de belanghebbenden rechtstreeks gelden vanuit de EU. Dienst Regelingen verricht hiervoor de betalingen. De productschappen functioneren als Delegated Bodies; zij blijven verantwoordelijk voor de uitvoering van de regelingen.

2.3.5 Durfkapitaal

De durfkapitaalregeling is een regeling die het voor particulieren fiscaal aantrekkelijk maakt geld aan startende ondernemers te lenen. Als startende ondernemer is het hierdoor mogelijk een stuk gemakkelijker om het beginkapitaal voor een onderneming bij elkaar te krijgen. Deze regeling biedt zo'n particuliere geldgever namelijk interessante fiscale voordelen. Zo ontvangt degene die aan een startende ondernemer een lening verstrekt een fiscale tegemoetkoming in de vorm van een maximaal vrijgesteld bedrag aan vermogensrendementheffing (box 3) van maximaal € 55.145. Daarnaast bestaat het recht op een verhoging van de heffingskorting. Deze heffingskorting is 1,3% van de gemiddelde vrijstelling die in box 3 voor deze persoon geldt. De gemiddelde vrijstelling is maximaal € 55.145.

2.3.6 Groenfinanciering

Subsidies en fiscale stimuleringsregelingen zoals EIA en MIA kunnen vaak gecombineerd worden met groenfinanciering. De Regeling groenprojecten is in het leven geroepen om projecten te stimuleren die een positief effect op het milieu hebben. De overheid stimuleert deze projecten onder meer door de financiering van 'groenprojecten' aantrekkelijk te maken. Doordat de overheid een belastingvoordeel geeft aan 'groene' spaarders en beleggers via de Fiscale Groenregeling kan de bank een lening met een lager rentetarief verstrekken. De fiscale voordelen voor de particulieren komen overeen met de beschreven voordelen van durfkapitaal (zie paragraaf 2.3.5). Gemiddeld ligt het rentetarief voor een groenfinanciering hierdoor 1% lager dan een normale lening. De volgende investeringen komen in aanmerking voor groenfinanciering: biologische landbouw, Groen Label kassen, warmte- en koudeopslag, aardwarmte, investeringen in duurzame energie (windmolens en zonnepanelen). Een combinatie met de SDE-subsidie behoort ook tot de mogelijkheden. De Regeling groenprojecten is een gezamenlijke regeling van de ministeries van VROM, Financiën en LNV. Het ministerie van VROM coördineert de uitvoering van de Regeling groenprojecten.

SenterNovem en de Dienst Regelingen toetsen namens de minister de projecten. Na beoordeling geeft de Dienst Regelingen of SenterNovem namens deze de Groenverklaring af. De procedure duurt gemiddeld vijf weken.

2.3.7 Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz)

Het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz) is een regeling van het ministerie van SZW en beoogt zelfstandigen met levensvatbare bedrijven die niet door normale financieringsmogelijkheden bij de bank of het Borgstellingsfonds geholpen kunnen worden, in tijdelijke financiële moeilijkheden in staat te stellen hun werkzaamheden voort te zetten. De bijstand voorziet in een periodieke uitkering voor levensonderhoud of in de vorm van bedrijfskapitaal. In het geval van dit onderzoek is met name de relatie tot bedrijfskapitaal van belang als vangnetregeling. Als het voortbestaan van een levensvatbaar bedrijf in gevaar komt, kan er dringend behoefte zijn aan bedrijfskapitaal. Bedrijfskapitaal wordt op grond van Bbz verstrekt tot een maximum van € 173.000 (bedrag 2008) in de vorm van een rentedragende lening. De rente volgt het niveau van de banken. De lening moet in tien jaar zijn terugbetaald (Van der Meulen et al., 2009). Bij Dienst Regelingen (DR) wordt het aantal aanvragen geregistreerd. In tabel 2.3 zijn de daar geregistreerde aanvragen voor het Bbz vanaf 2001 weergegeven. Het gaat hier grotendeels om aanvragen voor bedrijfskapitaal. DR beschikt over een aantal financieringsdeskundigen die door gemeenten voor advies ingeschakeld kunnen worden voor een advies over de levensvatbaarheid van het bedrijf. Dat gebeurt in relevante mate maar is niet verplicht. Eenvoudige aanvragen gebeuren steeds vaker door gemeentes zelf. Hierdoor zal het totale aantal agrariërs dat een beroep doet op het Bbz een fractie hoger zijn dan geregistreerd. DR schat in dat in circa 85% van de huidige aanvragen in de agrarische sector door gemeenten een beroep op adviesdiensten van DR wordt gedaan (Van der Meulen et al., 2009).

Tabel 2.3	Aantal ontvangen aanvragen Bbz in de periode 2001-2008							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ontvangen aantal aanvragen Bbz	377	337	582	384	276	191	192	267
Bron: LNV-DR (2009).								

3 Randvoorwaarden van de Europese Unie

3.1 Inleiding

Het doel van het Europese mededingingsbeleid is het scheppen van gelijke concurrentievoorwaarden voor alle ondernemingen op de gemeenschappelijke markt. Maatregelen van de overheid die concurrentievervalsing uitpakken door onterechte voordelen te scheppen voor ondernemingen of bepaalde producties daarvan, zijn daarom niet toegestaan. Regels over staatssteun vloeien voort uit de artikelen 87, 88 en 89 van het EG-verdrag (www.europadecentraal.nl), waarin ze onverenigbaar met de interne markt worden verklaard:

'steunmaatregelen van de staten of in welke vorm dan ook door de staatsmiddelen bekostigd die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.'

De hoofdregel is dat alle staatssteun verboden is. Het EG-verdrag biedt wel de mogelijkheid om van deze hoofdregel af te wijken. De Europese Commissie (EC) heeft uitzonderingen op het verbod uitgewerkt in kaderregelingen, mededelingen en richtsnoeren. De Europese lidstaten zijn verplicht om de voorgenomen steunmaatregelen ter goedkeuring bij de EC aan te melden (Van Bommel et al., 2007).

3.2 Staatssteun

Het begrip staatssteun dient breed te worden opgevat. Van staatssteun is niet alleen sprake bij het verstrekken van directe overheidssubsidies aan ondernemingen. Een steunmaatregel kan direct maar ook indirect zijn. De vorm, de reden en het doel van de toegekende steun zijn niet van belang; alleen de uitwerking daarvan op de concurrentie telt mee. Volgens artikel 87, lid 1, van het EG-verdrag is er sprake van staatssteun als er aan de volgende criteria is voldaan:

- de steun wordt door de overheid verleend of met de overheidsmiddelen bekostigd;
- de steun verschaft een economisch voordeel aan onderneming(en) dat zij niet langs de normale commerciële weg zou hebben verkregen;
- dit voordeel is selectief, wat inhoudt dat het ten goede komt van bepaalde onderneming(en);
- het voordeel moet de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen en een (potentiële) invloed op de handel tussen lidstaten hebben.

De concurrentievervalsing en de beïnvloeding van het handelsverkeer zijn moeilijk vast te stellen. De EC oordeelt vaak al snel dat aan dit criterium is voldaan. Bij het voldoen aan de eerste drie criteria moet er daarom in principe al overgegaan worden tot melding, tenzij er duidelijk sprake is van een activiteit met slechts lokaal bereik (Van Bommel et al., 2007).

De Europese regelgeving kan grofweg worden onderverdeeld in twee kokers: DG Agri (Landbouw) en DG Competition (alle overige sectoren, bijvoorbeeld auto-industrie of mkb). Europees is er dus een strikte indeling naar doelgroep met een duidelijk onderscheid. Reden voor die strikte scheiding is de ondersteuning die de land- en tuinbouw geniet vanuit het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) (zie hierover paragraaf 3.3). Wanneer dus subsidieregelingen op nationaal niveau worden ontworpen moeten regelingen die betrekking hebben op Landbouw voldoen aan de Europese regelgeving betreffende deze sector en worden dus getoetst door DG Agri. Voor andere sectoren zijn de voorwaarden die gelden vanuit Brussel vaak (net iets) anders dan voor de landbouw. Het zal dus altijd zo zijn dat er voor de landbouwsector aparte voorwaarden zullen blijven gelden voor het verkrijgen van subsidies en garanties dan voor andere sectoren. Een van de voorwaarden die gelden bij het toestaan van staatssteun is de eis dat steun een stimulerend effect dient te hebben. Om hierop controle uit te voeren kan subsidieverlening alleen plaatsvinden als de overheid heeft getoetst aan de voorwaarden van de subsidieregeling. Toetsing van de voorwaarden door private partijen is geen alternatief. Daarom zal bij de huidige Europese richtsnoeren altijd vooraf door de overheid moeten worden getoetst.

3.3 Financiering Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) en subsidies

Binnen het GLB zijn twee pijlers te onderscheiden. De eerste pijler bestaat uit het onderdeel inkomenssteun en het onderdeel markt- en prijsbeleid, de tweede pijler betreft het plattelandsbeleid. De eerste pijler richt zich met behulp van instrumenten als exportrestituties, interventie maatregelen en rechtstreekse inkomenssteun op het stabiliseren van landbouwprijzen en inkomens. De tweede pijler richt zich op de kwaliteit van alle plattelandsgebieden in de EU. Om de twee pijlers van het GLB te financieren zijn vanuit de EU momenteel twee fondsen opgericht.

1. Het Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF) (1290/2005)

Dit fonds is opgericht om de marktmaatregelen en andere maatregelen te financieren.

1. Het ELGF financiert op basis van een tussen de lidstaten en de Gemeenschap gedeeld beheer de volgende overeenkomstig het Gemeenschapsrecht verrichte uitgaven:

- a. de voor de uitvoer van landbouwproducten naar derde landen vastgestelde restituties;
- b. de interventies ter regulering van de landbouwmarkten;
- c. de rechtstreekse betalingen aan de landbouwers in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid;
- d. de voorlichtings- en afzetbevorderingsacties voor landbouwproducten op de interne markt van de Gemeenschap en in derde landen die door tussenkomst van de lidstaten worden uitgevoerd op basis van door de Commissie geselecteerde andere programma's dan de in artikel 4 bedoelde programma's.

2. Het ELGF financiert op gecentraliseerde wijze de volgende overeenkomstig het Gemeenschapsrecht verrichte uitgaven:

- a. de financiële bijdrage van de Gemeenschap voor specifieke veterinaire acties, voor controleacties op veterinair gebied en op het gebied van levensmiddelen en diervoeders, voor programma's om dierziekten uit te roeien en te bewaken (veterinaire maatregelen) en voor fytosanitaire acties;
- b. de rechtstreeks door de Commissie of door tussenkomst van internationale organisaties ondernomen afzetbevordering voor landbouwproducten;

- c. de overeenkomstig de communautaire regelgeving vastgestelde maatregelen voor de instandhouding, de karakterisering, de verzameling en het gebruik van genetische hulpbronnen in de landbouw;
- d. de totstandbrenging en het onderhoud van de informatiesystemen inzake landbouwbedrijfsboekhoudingen;
- e. de stelsels van landbouwenquêtes, waaronder de enquêtes inzake de structuur van de landbouwbedrijven.

Onder andere de GMO-subsidie (zie paragraaf 2.3.4) valt onder dit fonds.

2. De Europees landbouwfondsplattelandontwikkeling (ELFPO) (1698/2005)

Met het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO) levert de Europese Unie een bijdrage aan de bevordering van duurzame plattelandontwikkeling. Het ELFPO levert deze bijdrage door het ondersteunen van nationale en/of regionale programma's voor plattelandontwikkeling voor de periode 2007 tot en met 2013.

De door het ELFPO ondersteunde nationale en/of regionale programma's voor plattelandontwikkeling worden uitgevoerd met behulp van een pakket maatregelen onderverdeeld in de volgende assen:

- as 1: verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector;*
- as 2: verbetering van het milieu en het platteland;*
- as 3: de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie;*
- as 4: Leader.*

De bijdrage uit het ELFPO varieert van minimaal 20% tot maximaal 80% van de subsidiabele overheidsuitgaven. Voor deze overheidsuitgaven in het kader van de nationale of regionale programma's voor plattelandontwikkeling, zijn vervolgens weer per maatregel maximale steunbedragen en -percentages vastgesteld waar landbouwers en overige gegadigden uiteindelijk voor in aanmerking kunnen komen.

De bijstand van het ELFPO wordt uitgevoerd op basis van overleg tussen de Europese Commissie, de lidstaten en de autoriteiten en instanties die de lidstaten aanwijzen. Aan de hand van dit overleg stelt elke lidstaat een nationaal strategisch plan op, op basis waarvan nationale en/of regionale programma's voor

plattelandontwikkeling voor de periode 2007 tot en met 2013 worden opgesteld.

Deze fondsen worden verduidelijkt door *richtsnoeren* (2006/144/EG) waaraan het geld uit een bepaald fonds besteed moet worden. Zowel LNV als regionale overheden die subsidie willen aanvragen dienen aan deze richtsnoeren te voldoen.

De richtsnoeren bevatten regels voor steunmaatregelen op het gebied van:

- plattelandontwikkeling (onder andere steun voor investeringen in landbouwbedrijven, steun met betrekking tot het milieu en het dierenwelzijn, steun voor de vestiging van jonge landbouwers, steun voor ruilverkavelingen, technische ondersteuning in de landbouwsector);
- risico- en crisisbeheer (onder andere steun ter vergoeding van schade aan de landbouwproductie, steun ter compensatie van landbouwers voor verliezen als gevolg van ongunstige weersomstandigheden);
- andere soorten steun (onder andere werkgelegenheidssteun, steun voor onderzoek en ontwikkeling, steun voor reclame voor landbouwproducten);
- bossector (waaronder bosbouw en natuurbeheer in bossen).

Door de nationale overheid moet, om een beroep te kunnen doen uit deze fondsen, een nationale strategie worden opgesteld. In Nederland is dit de Nationale Platteland Strategie (NSP) die de Europese richtsnoeren specifiek maakt.

Uit deze NPS zijn programma's opgesteld. Op basis hiervan is voor Nederland het Plattelands Ontwikkelingsproject (POP1 en POP2) opgesteld. Hieruit zijn weer regionale ontwikkelingsprojecten voortgekomen.

De assen zijn hieronder verder uitgewerkt.

as 1: verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector.

Binnen deze as vallen de volgende maatregelen:

** maatregelen om kennis te bevorderen en het menselijke potentieel te verbeteren door:*

- acties op het gebied van beroepsopleiding en voorlichting, met inbegrip van verspreiding van wetenschappelijke kennis en innoverende praktijken, ten behoeve van in de sectoren landbouw, voedsel en bosbouw werkzame personen;
- de vestiging van jonge landbouwers;
- vervroegde uittreding van landbouwers en werknemers in de landbouw;

- het gebruik van adviesdiensten door landbouwers en bosbezitters;
- de oprichting van diensten ter ondersteuning van het bedrijfsbeheer, bedrijfsverzorgingsdiensten en bedrijfsadviesdiensten voor de landbouw en van bedrijfsadviesdiensten voor de bosbouw.

* *maatregelen om het fysieke potentieel te herstructureren en te ontwikkelen, en innovatie te bevorderen, door:*

- de modernisering van landbouwbedrijven;
- verbetering van de economische waarde van bossen;
- verhoging van de toegevoegde waarde van land- en bosbouwproducten;
- samenwerking ter bevordering van de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedsel- en de bosbouwsector;
- verbetering en ontwikkeling van infrastructuur die verband houdt met de ontwikkeling en aanpassing van de land- en de bosbouw;
- herstel van door een natuurramp beschadigd agrarisch productiepotentieel en het treffen van passende preventieve maatregelen.

* *maatregelen om de kwaliteit van de landbouwproductie en van de landbouwproducten te verbeteren door:*

- landbouwers te helpen zich aan te passen aan veeleisende normen die zijn gebaseerd op communautaire regelgeving;
- steun te verlenen aan landbouwers die deelnemen aan voedselkwaliteitsregelingen;
- steun te verlenen aan producentengroeperingen voor activiteiten op het gebied van voorlichting over en afzetbevordering voor producten die onder een voedselkwaliteitsregeling vallen.

* *overgangsmatregelen voor Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Slovenië, Slowakije en de Tsjechische Republiek op het gebied van:*

- steun aan semi-zelfvoorzieningsbedrijven die worden geherstructureerd;
- steun voor de oprichting van producentengroeperingen.

as 2: verbetering van het milieu en het platteland.

Binnen deze as vallen de volgende maatregelen:

* *maatregelen om een duurzaam gebruik van landbouwgrond te bevorderen door:*

- betalingen voor natuurlijke handicaps aan landbouwers in berggebieden,
- betalingen aan landbouwers in andere gebieden met andere handicaps dan berggebieden;
- Natura 2000-betalingen en betalingen in verband met Richtlijn 2006/60/EG;
- agromilieubetalingen;
- dierenwelzijnsbetalingen;
- steun voor niet-productieve investeringen.

* *maatregelen om een duurzaam gebruik van bosgrond te bevorderen door:*

- de eerste bebossing van landbouwgrond;
- de eerste totstandbrenging van boslandbouwsystemen op landbouwgrond;
- de eerste bebossing van andere grond dan landbouwgrond;
- Natura 2000-betalingen;
- bosmilieubetalingen;
- herstel van bosbouwpotentieel en het treffen van preventieve maatregelen;
- steun voor niet-productieve investeringen.

as 3: de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie.

Binnen deze as vallen de volgende maatregelen:

* *maatregelen om de plattelandseconomie te diversifiëren, die omvatten:*

- diversificatie naar niet-agrarische activiteiten;
- steun voor de oprichting en ontwikkeling van micro-ondernemingen met het doel ondernemerschap te bevorderen en het economische weefsel te ontwikkelen;
- bevordering van toeristische activiteiten.

* *maatregelen om de leefkwaliteit op het platteland te verbeteren, die omvatten:*

- basisvoorzieningen voor de economie en plattelandsbevolking;
- dorpsvernieuwing en -ontwikkeling;
- instandhouding en opwaardering van het landelijke erfgoed.

* *een maatregel betreffende opleiding en voorlichting voor economische actoren die werkzaam zijn op de onder as 3 vallende terreinen;*

* *een maatregel betreffende verwerving van vakkundigheid en dynamisering met het oog op de opstelling en de uitvoering van een plaatselijke ontwikkelingsstrategie.*

as 4: Leader. In het kader van Leader wordt steun verleend voor:

- de uitvoering van plaatselijke ontwikkelingsstrategieën;
- de uitvoering van samenwerkingsprojecten;
- het beheer van de plaatselijke groep, de verwerving van vakkundigheid en de dynamisering van het gebied.

Gespecificeerd per as gelden er voor de bijdrage uit het ELFPO de volgende maxima:

** as 1 (verbetering van het concurrentievermogen van de land- en bosbouwsector), as 3 (de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de plattelandseconomie), alsmede technische bijstand:*

- 75% van de subsidiabele overheidsuitgaven in de regio's die in aanmerking komen uit hoofde van de convergentiedoelstelling;
- 50% van de subsidiabele overheidsuitgaven in de overige regio's.

** as 2 (verbetering van het milieu en het platteland) en as 4 (Leader):*

- 80% van de subsidiabele overheidsuitgaven in de regio's die in aanmerking komen uit hoofde van de convergentiedoelstelling;
- 55% van de subsidiabele overheidsuitgaven in de overige regio's;
- voor overheidsuitgaven die worden medegefinancierd uit het ELFPO, vindt geen medefinanciering plaats in de vorm van bijdragen uit de structuurfondsen, het Cohesiefonds of enig ander communautair financieringsinstrument;
- overheidsuitgaven kunnen slechts in het kader van een enkele as van een programma voor plattelandsontwikkeling worden medegefinancierd. Indien een concrete actie onder maatregelen in het kader van meer dan één as valt, worden de overheidsuitgaven toegerekend aan de overheersende as;
- tenzij anders bepaald, moeten overheidsuitgaven voor steun aan ondernemingen binnen de steunmaxima blijven die voor staatssteun zijn vastgesteld.

De geldstromen vanuit het ELGF worden volledig Europees gefinancierd. Bij de geldstromen vanuit de tweede pijler (ELFPO) is sprake van co-financiering door de lidstaat.

In Nederland is de uitvoering van de 4 genoemde assen zo geregeld dat LNV en de provincies een deel van het plattelandsontwikkelingsprogramma uitvoeren. As 1 wordt uitgevoerd door het LNV loket binnen het Ondernemersprogramma. Deze maatregelen zijn vooral gericht op agrarische ondernemers.

As 2 tot en met 4 zijn gebiedsgericht en worden uitgevoerd door de provincies binnen het Investeringsbudget Landelijk Gebied (IGL) en het meerjarenprogramma. Deze maatregelen zijn niet alleen gericht op agrarische ondernemers maar ook op andere geïnteresseerden.

3.4 De-minimissteun

Uit het voorgaande blijkt dat voor alle steunmaatregelen (subsidie, garanties, enzovoort) goedkeuring moet worden verleend door Brussel. Dat kan echter lang duren. Daarom is er een uitzondering bedacht in de vorm van een de-minimisverordening (art. 2 van verordening 994/98). Volgens deze verordening hoeft steun, die onder de de-minimisdrempel blijft, niet aan de Commissie te worden gemeld. Er is ook geen rapportageverplichting. De Europese Commissie is van mening dat het hierbij om dusdanig gering bedrag gaat dat in de meeste gevallen de handel tussen lidstaten niet ongunstig wordt beïnvloed en dat de mededinging niet vervalst wordt of dreigt te worden vervalst. Daarmee is geen sprake van staatssteun in de zin van art 87 lid 1 EG-verdrag. Ongetwijfeld heeft bij het opstellen van de de-minimisverordening ook het verminderen van de administratieve lasten van de ambtelijke organisatie van de Europese Commissie een rol gespeeld. De de-minimissteun moet beperkt blijven tot de zogenaamde transparante vormen van steun: steun waarvan de hoogte vooraf precies kan worden berekend zonder dat een risicoanalyse hoeft te worden uitgevoerd (Dekker en Van der Wal, 2008).

De de-minimisverordening stelt dat een steunverlening niet aanmeldingsplichtig is (dat wil zeggen dat de Nederlandse Staat geen toestemming tot het verlenen van de steun hoeft aan te vragen bij de EU). Steun waarvan het bedrag over een periode van drie jaar voor een onderneming niet uitgaat boven € 200.000 valt binnen deze vrijstelling. Het plafond is van toepassing ongeacht de vorm waarin de subsidie wordt gegeven en ongeacht het doel waarvoor de subsidie wordt gegeven (Dekker en Van der Wal, 2008). Voor wegvervoer geldt een plafond van € 100.000. Aangezien in de landbouwsector veel (inkomens)subsidies worden verstrekt in het kader van het GLB, wordt alle steun ten gunste van de landbouwsector door de Commissie gezien als een potentieel risico voor de mededinging. De bedragen mogen niet worden gebruikt voor exportsteun en steun waardoor binnenlandse producten ten opzichte van ingevoerde producten worden bevoordeeld. De vrijstellingssteun voor bedrijven met primaire agrarische productie ligt daarom met € 7.500 op een veel lager niveau. Wat precies

onder landbouwproducten moet worden verstaan blijkt uit het EG-verdrag bijlage 1. Volgens de Commissie biedt de de-minimisverordening voor de landbouw de lidstaten de mogelijkheid om in crisissituaties snel te kunnen handelen. Voor verwerking en afzet geldt overigens de regeling van de overige sectoren. Ook voor de visserij is er een aparte regeling. Een vissersbedrijf kan tot € 30.000 steun binnen een periode van drie belastingjaren ontvangen, zonder dat de overheid dat vooraf aan de Europese Commissie moet melden.

Tabel 3.1		Vrijstellingssteun de-minimisverordening voor diverse sectoren, bedrag in €
Sector		Bedrag
Primaire land- en tuinbouwbedrijven (1.535/2007)		7.500
Vissersbedrijf (875/2007)		30.000
Wegvervoer (1.998/2006)		100.000
Overige sectoren (1.998/2006)		200.000

Het lage de-minimisplafond voor de landbouw is alleen van toepassing als het gaat om primaire agrarische productie. Wanneer landbouwbedrijven andere activiteiten ontplooiën die niet gelegen zijn in de primaire productie van landbouwproducten, zoals activiteiten op gebied van verbreding richting recreatie, zorg of andere nevenactiviteiten geldt de algemene de-minimisverordening van maximaal € 200.000 in de laatste 3 jaar. Deze activiteiten komen immers niet voor in bijlage 1 van het EG-verdrag. Het is dus van belang goed naar de activiteiten te kijken waarvoor het landbouwbedrijf steun aanvraagt en niet alleen te letten op de status van de aanvrager. Het feit dat de begunstigde onderneming (ook) een landbouwonderneming drijft, betekent niet dat de algemene de-minimisverordening niet van toepassing kan zijn op andere, buiten de landbouwproductie gelegen activiteiten. Wel is het raadzaam de begunstigde bij steun voor deze andere activiteit een aparte rechtspersoon op te laten richten, zodat via een aparte boekhouding kan worden aangetoond dat er geen subsidies kunnen doorsijpelen van het niet-landbouwproductiedeel naar de primaire productie van het landbouwbedrijf ('spill-overeffect') (Dekker en Van der Wal, 2008). De lidstaten moeten waarborgen dat er binnen ondernemingen geen kruissubsidiëring plaatsvindt. Dit is in de praktijk moeilijk te waarborgen. Hier ligt dus een risico op oneigenlijke steun.

De-minimisverklaring

In Nederland bestaat geen centraal register van de de-minimissteun. Om de overschrijding van het de-minimisplafond te voorkomen, dient de overheid, alvorens steun te verlenen, de betrokken onderneming een verklaring te vragen over alle andere in de twee voorgaande belastingjaren en in het lopende belastingjaar ontvangen de-minimissteun.

Indien er sprake is van staatssteun die niet binnen de kaderregelingen of bovengenoemde uitzonderingen (vrijstellingvorderingen, de-minimis) vallen dient er via een aparte procedure voor staatssteun een aanvraag voor goedkeuring te worden gedaan bij de Europese Unie.

De toetsing aan staatssteun en de mogelijkheden van de-minimis zijn samengebracht in onderstaand schema:

1. Is er sprake van een 'economische activiteit' of niet?

Uitgangspunt bij het beroep doen van de ondernemer op regelingen gericht op het faciliteren van de financiering zijn het aangaan van investeringsverplichtingen. Doel van deze activiteit is het behalen van economisch voordeel.

Een economische activiteit moet dus getoetst worden aan staatssteun.

2. Is er sprake van een agrarische functie of niet?

De vraag die hier beantwoord moet worden is of er door het uitvoeren van activiteit waarvoor een beroep gedaan wordt op een bedrijfsspecifieke regeling sprake is van een functieverandering naar een niet-agrarische activiteit.

- Aantonen dat er geen link met de landbouw is. Dan geldt de de-minimis voor mkb: Steun tot € 200.000 over een periode van 3 jaar is vrijgesteld.
- Wordt de aard van de investering wel als agrarische activiteit gezien, dan valt de maatregel onder de *de-minimis voor de landbouw* (zie 3.)

3. De-minimislandbouw

Steun voor subsidiabele kosten mogelijk tot een grens van maximaal € 7.500 over een periode van 3 jaar. Geen aanmelding, wel meldingsplicht.

Ligt de gewenste steun hoger, dan volgt een nieuwe aanmelding in Brussel.

3.5 Rekenvoorbeeld de-minimis

BBMKB is een garantstellingsregeling en geen subsidie. Hierdoor kan er geen rechtstreekse toetsing plaatsvinden tussen het verstrekt bedrag via BBMKB aan een ondernemer en het maximale bedrag dat binnen de de-minimisverordening verstrekt mag worden. Om toch een toetsing te kunnen maken om hoeveel overheidssteun het gaat is er een subsidie-equivalent berekend. Dertien procent van het bedrag waarvoor de overheid borg staat op basis van BBMKB geldt als overheidssteun. Ontvangt de onderneming dus een bedrag van € 1 mln. aan BBMKB dan heeft deze € 130.000 (13% van 1 mln.) aan steun ontvangen. Dit blijft binnen de toegestane € 200.000. Ook wanneer de onderneming het maximale bedrag van € 1,5 mln. aan garantstelling via BBMKB zou ontvangen dan blijft deze nog binnen het toegestane bedrag. Uit dit voorbeeld blijkt de speelruimte die een ministerie van EZ heeft om in tijden van crisissituaties de maximaal beschikbare bedragen binnen een regeling te verruimen.

De tegenhanger van het BBMKB is de garantstelling landbouw. Binnen de de-minimis voor de landbouw is er maximaal € 7.500 beschikbaar over een periode van drie jaar.

Onderstaand voorbeeld laat zien dat er binnen de garantstelling landbouw geen mogelijkheden zijn om van de de-minimisverordening gebruik te maken.

De subsidie-equivalent voor BF bedraagt 3,33%. Het huidige garantstellingsbedrag ligt maximaal op € 450.000. Dit betekent dat hiermee voor € 15.000 (€ 450.000 maal 3,33%) overheidssteun wordt verleend. Dit is meer dan de maximaal toegestane ruimte binnen de de-minimisverordening voor de landbouw. Dit betekent dat voor elke verruiming van het maximale bedrag een toetsing aan de staatssteunregels noodzakelijk is.

4 Beschrijving instrumenten met vergelijkbare doelstellingen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst een overzicht gegeven van de regelingen van de ministeries van LNV en EZ waarbij sprake is van vergelijkbare doelstellingen. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt in de vergelijking tussen de regelingen van het ministerie van LNV en EZ stilgestaan bij de vraag op welke onderdelen zitten de belangrijkste verschillen en wat is daar het effect van op het faciliteren van de financiering van investeringsvraagstukken. Hiervoor zijn ook gesprekken gevoerd met subsidie- en financieringsdeskundigen die bekend zijn met het instrumentarium en ervaring hebben in zowel de land- en tuinbouw als het mkb. Interviews geven antwoord op de vraag waarom er wel of niet van bepaalde regelingen gebruik wordt gemaakt. Regelgeving dient zo dicht mogelijk bij de beleving van de ondernemers/adviseurs aan te sluiten. Hierbij ook aandacht voor de communicatie vanuit de uitvoeringsinstanties Dienst Regelingen en Senter-Novem.

4.2 Overzicht vergeleken instrumenten en beoordelingscriteria

Bij het invulling geven aan een regeling wordt door de beleidsmakers steeds meer gekeken naar de *doelstelling* van de beoogde regeling in plaats van de *doelgroep*. In tabel 4.1 zijn regelingen van LNV en EZ naast elkaar gezet waar sprake is van vergelijkbare doelstellingen zoals die uit hoofdstuk 2 naar voren zijn gekomen.

Tabel 4.1		Overzicht behandelde vergelijkingen
	Regeling LNV	Regeling EZ
	<i>Garantstelling</i>	
1.	- Garantstelling landbouw - Garantstelling visserij	- BBMKB - Groeifaciliteiten
	<i>Energie</i>	
2.	Marktintroductie energie innovaties (MEI)	SDE-regeling
	<i>In ontwikkeling:</i> Garantstelling boring aardwarmte	<i>In ontwikkeling:</i> Garantstelling boring aardwarmte
3.	LNV-Demonstratieprojecten	Energie Onderzoek Subsidie (EOS) (onderdeel demonstratieprojecten)
	<i>Innovatie</i>	
4.	- Innovatieprojecten - Samenwerken in innovatie	- Innovatieprestatie contracten - Innovatiekrediet
5.	Innovatievouchers	Innovatievouchers

Gehanteerde criteria bij vergelijking

Bij de vergelijking van de regelingen zijn per regeling onderstaande criteria gehanteerd. In bijlage 3 staan de regelingen inhoudelijk afzonderlijk beschreven.

Vergelijkingscriteria

- Doel (oorspronkelijk/en eventuele wijzigingen).
- Voor wie.
- Financiële vorm van ondersteuning.
- Voorwaarden en verdere verplichtingen.
- Waar indienen.
- Beoordeling.
- Soort investering.
- Beschikbare bedragen (budget).
- Absolute hoogte ondersteuning per aanvraag.
- Relatie met andere subsidie/vorige aanvragen.
- Onderdeel van.
- Openstellingsperiode.

4.3 Vergelijking garantstelling

Op welke onderdelen zitten de belangrijkste verschillen:

- doel(groep);
- investeringseisen;
- beoordelingsprocedure;
- toetsing aan Europese regels.

De doelgroep van bovengenoemde regelingen is verschillend. De EZ-regeling sluit landbouw- en visserijondernemingen expliciet uit. Inhoudelijk zit het grootste verschil tussen de garantstelling landbouw (BF en BF+) en het BBMKB in de eisen die worden gesteld aan de soort investering. In de land- en tuinbouw zijn de soort investeringen nader omschreven. Dit geldt voor het BF+ in nog sterkere mate waarin de relatie met duurzaamheid wordt gelegd. Het BBMKB kent geen specifieke investeringsvoorwaarden. Het doel is verstrekking van werkkapitaal waarbij de lening voor de meest uiteenlopende kapitaalbehoeftes kan worden ingezet. Garantstelling voor overbruggingskredieten is binnen BBMKB toegestaan. Overigens is het gebruikelijk dat de banken een tijdelijk financieringsprobleem in eerste instantie oplossen via het rekening-courant krediet. In zowel de agrarische sector als het mkb moet het uiteindelijk wel gaan om levensvatbare bedrijven. Perspectiefvolle bedrijven in de land- en tuinbouw met tijdelijke financieringsproblemen zijn aangewezen op het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz) van het ministerie van Sociale Zaken. Gebruik maken door banken van achtergestelde leningen is mogelijk bij het BF+. Deze mogelijkheid ontbreekt in het BBMKB. Wel is het zo dat via de Groeifaciliteit deze mogelijkheid voor het mkb wel wordt geboden. Groeifaciliteit is mogelijk aanvullend op het BBMKB. Eind 2008 zijn de voorwaarden gesteld aan de bedrijfsomvang (maximaal 250 werknemers) ook gelijk getrokken tussen beide EZ-regelingen. Een belangrijk voordeel van de Groeifaciliteit ten opzichte van de achtergestelde leningen binnen de garantstelling landbouw is dat de overheid garant staat voor 50% van het uitstaande risicokapitaal. Dit betekent dat de risico's voor de bankiers afnemen en mkb'ers meer kans van slagen hebben bij hun zoektocht naar kapitaal. Aan de procedurele kant zit het grootste verschil in het moment van beoordeling door de overheidsinstanties: vooraf bij het Borgstellingsfonds en eventueel achteraf bij het BBMKB wanneer er sprake is van een verliesdeclaratie en er daadwerkelijk een beroep moet worden gedaan op de borgstelling. De banken zijn al lange tijd voorstander om conform BBMKB ook in de land- en tuinbouw de bank zelf vooraf de beoordeling te laten uitvoeren bij de aanvraag. Hiermee kunnen

de banken nog meer de regie zelf voeren. De wens van de banken kan als gevolg van Europese staatssteunregels niet worden ingewilligd. Toetsing van de voorwaarden door private partijen, zoals bij BBMKB wel is toegestaan omdat het onder de drempel van de-minimis blijft, is geen alternatief. Daarom zal bij garantstelling op een kredietverstrekking aan landbouwondernemingen altijd vooraf door de overheid moeten worden getoetst. Bij de uitwinning van de borgstelling lopen de banken ook zelf een risico. In de land- en tuinbouw staat de overheid voor 80% borg. In het mkb liggen de percentages waarvoor de overheid borg staat op een lager niveau, 45% bij gangbare borgstelling en 60% bij technologische innovaties. De gemiddelde bedragen per borgstelling liggen in de land- en tuinbouw op een beduidend hoger niveau dan in het mkb (2004: gemiddeld € 565.000 versus € 150.000). Toetsing aan de Europese regels in het kader van de de-minimissteun geeft het mkb meer vrijheden. Een hogere drempel (€ 200.000 per onderneming) waaronder steunmaatregelen niet hoeven worden gemeld aan de Europese Commissie geeft het ministerie van EZ meer mogelijkheden om pro-actief beleid bij te kunnen stellen aan actuele ontwikkeling. De verhoging van het maximale bedrag aan BBMKB naar € 1,5 mln. per onderneming is hier een goed voorbeeld van. Garantstelling in de land- en tuinbouw gaat over de drempel van de-minimissteun heen waardoor er altijd goedkeuring vanuit Brussel moet zijn voordat de regeling opengesteld kan worden voor de ondernemers. Dus eerst moet de EC akkoord gaan voordat het in de praktijk gebruikt kan worden door ondernemers. In acute situaties kan dit dus vertragend werken. Concluderend kan gesteld worden dat de garantstellingsregeling in het mkb breder invulbaar/interpreteerbaar is dan de toepassing in de agrarische sector. De mkb-regelingen richten zich met name op economische groei en creëren van werkgelegenheid. LNV-regelingen zijn niet gericht op economische groei in de zin van productieverhoging maar richten zich meer op kwaliteit en duurzaamheid. Ook kan er door het ministerie van EZ sneller geanticipeerd worden op ontwikkelingen in aanpassing van de bedragen binnen de de-minimissteunbepalingen zonder vooraf toestemming te hebben vanuit de EC en hebben de banken met een eigen beoordeling vooraf meer zelf de regie in handen.

4.4 Vergelijking energieregelingen

MEI-regeling versus Subsidie Duurzame Energie(SDE)

De verschillen zitten op de volgende onderdelen:

- doelgroep;
- grondslag subsidie/vergoeding;
- innovativiteit;
- vergunningen.

Hoewel beide regelingen min of meer eenzelfde doel nastreven, namelijk verduurzamen van de energievoorziening, wijken de regelingen op een behoorlijk aantal punten van elkaar af. De agrarische ondernemers kunnen van beide regelingen gebruikmaken. Allereerst geeft de MEI-regeling subsidie op de aanschaf van nieuwe machines en apparatuur terwijl de SDE-regeling een regeling is die subsidie geeft over de resultaten die worden behaald met gedane investeringen (exploitatie-subsidie). De investering is bij de SDE-regeling volledig voor rekening van de subsidieaanvrager maar is de vergoeding gericht op het rendabel gebruik ervan. Verder is een verschil dat de SDE-regeling niet alleen voor bedrijven bedoeld is maar ook voor particulieren opengesteld is. De SDE heeft dus een veel bredere doelgroep voor ogen dan die van LNV. LNV richt zich namelijk op de Glastuinbouw of een samenwerkingsverband van een landbouwondernemer met een glastuinbouwbedrijf. Terwijl bij de MEI-regeling spreekt over verlagings van de CO₂-uitstoot met 25% of 15% primaire energie reductie zijn deze harde grenzen bij de SDE-regeling geen voorwaarde voor subsidieverlening. Verder valt op dat de doelstelling van de SDE-regeling de prioriteit geeft aan de duurzame energievoorziening. Bedrijven in de agrarische sector kunnen alleen gebruik maken van de MEI-regeling van LNV als de investering binnen de gestelde grenzen als innovatief wordt aangemerkt. Die innovativiteitsfactor speelt een minder grote rol bij de SDE-regeling. Verder valt op dat juist bij de SDE-regeling veelal de vergunningen reeds in het bezit dienen te zijn van de subsidieaanvrager terwijl bij de MEI-regeling dit ook na goedkeuring van de subsidie geregeld mag worden. Daarnaast is de SDE-regeling soepeler omdat men pas na 4 jaar de duurzame energie installatie moet plaatsen, terwijl bij de MEI-regeling dit reeds binnen 2 jaar dient te zijn gedaan. Verder is bij de SDE-regeling de volgorde van binnenkomst bepalend voor het verkrijgen van subsidie terwijl deze voor de MEI-regeling bepaald wordt naar de meest geschikte projecten. Overigens zijn de geluiden over de MEI-regeling uit de praktijk positief te noemen. Het

enige bezwaar dat genoemd wordt is het wijzigen van onder de subsidie vallende producten over de jaren heen. In de MEI-regeling is subsidie mogelijk op gebruik van aardwarmte. Om gebruik te kunnen maken van aardwarmte zijn boringen noodzakelijk. Er bestaat een risico op misboringen dat na grondonderzoek ligt tussen de 1 en 10%. De rijksoverheid (ministeries van LNV en EZ) dekt de garantiefaciliteit voor aardwarmteboringen met een budget van € 10 mln. De faciliteit is gericht op afdekking van het risico dat boringen in een verkeerde aardlaag uitkomen en daardoor (deels) onbruikbaar zijn. De Rabobank draagt € 5 mln. bij aan deze faciliteit. Deze vangnetconstructie wordt gezien als bijzondere maatregel voor uitzonderlijke, innovatie investeringen (LNV, brief aan de TK, 2008/949). Onlangs is besloten de invoering van de garantieregeling voor aardwarmte uit te stellen. Dat is het gevolg van het verzoek van de Europese Commissie om nadere informatie in het kader van de staatssteunregeling. Dit betekent dat de regeling enkele maanden wordt uitgesteld (*Agrarisch Dagblad*, 1 mei 2009).

LNV-Demonstratieprojecten versus EOS-Demo

De verschillen zitten op de volgende onderdelen:

- doel;
- kostensoorten;
- steunpercentages.

Tussen beide regelingen zit een grote mate van overlap. Het is zelfs zo dat de EOS-Demo-regeling is opengesteld voor landbouwondernemers. Weliswaar gelden binnen EOS-Demo aparte voorwaarden voor agrarische ondernemers in verband met Europese regelgeving (Agrarische wetgeving versus Milieusteunkaders). Hierdoor wijken binnen de EOS-Demo-regelingsteunpercentages voor de verschillende doelgroepen van elkaar af. Beide Demo-regelingen zijn gericht op het uittesten van innovatieprojecten. Beide regelingen zijn ook gericht op duurzame energie. Bij LNV is dit echter een onderdeel van een bredere doelstelling (duurzame sector) waarin ook milieubescherming en natuurbeheer een rol spelen. Daarnaast is er een verschil in de ondersteuningsvorm. Bij EOS-Demo geeft men subsidie over de extra investeringskosten die de aanschaf vergt ten opzicht van gangbare investeringen terwijl bij LNV-Demo een subsidie verleent op de subsidiabele kosten zoals; opleiding en training van personen die het project uitvoeren; levering van materiaal en diensten door derden; informatieverstrekking en publiciteit; huur of huurkoop van de bedrijfsmiddelen die voor

het project noodzakelijk zijn; loon voor eigen personeel dat voor het project is ingezet; eigen arbeid in het kader van het project; reiskosten, kosten voor huur van vergaderzalen en andere uitvoeringskosten; investeringen in bedrijfsmiddelen, die noodzakelijk zijn voor het project (beperkt subsidiabel).

4.5 Vergelijking innovatieprojecten

De verschillen zitten op de volgende onderdelen:

- toekenningsseisen;
- internationale component;
- drempelbedragen;
- kwijtschelding.

Als gekeken wordt naar de doelgroep, dan blijkt dat bij de IPC-regeling land- en tuinbouw bedrijven expliciet worden uitgesloten. Bij de verdere vergelijking tussen de regelingen valt op dat met name bij de regelingen van EZ de toelatingseisen en voorwaarden strikter zijn dan die bij LNV. Met name geldt dit voor de IPC-regeling waarbij een samenwerkingsverband noodzakelijk is van minimaal 15 ondernemingen. De minimale eisen bij LNV een 1-op-1-relatie is met een andere ondernemer uit de betreffende sectoren. Een ander opvallend verschil is dat bij de vergeleken regelingen de internationale component bij LNV-regelingen ontbreekt en deze bij EZ door middel van Internationaal Innoveren wel aanwezig is. Geluiden uit de praktijk geven aan dat de behoefte om binnen agrarisch Nederland tot international samenwerken te komen vrij laag is. Reden hiervoor is dat Nederland veelal als voorloper op agrarisch gebied wordt gezien. Uiteraard zijn er uitzonderingen op deze gedachte (onder andere veredeling). In relatie tot internationaal innoveren wordt vanuit de praktijk nog de EVD-regeling PSI genoemd. Deze regeling ondersteunt vernieuwende investeringsprojecten in ontwikkelingslanden in Afrika, Azië, Latijns-Amerika en Midden- en Oost-Europa. Nederlandse bedrijven maken hier wel gebruik van om buitenlandse vestigingen op te zetten in opkomende markten.

Verder ligt de drempel qua bedragen lager binnen de LNV-regelingen dan die bij EZ. Bij LNV kunnen projecten die boven het minimale bedrag van € 10.000 in aanmerking komen voor subsidie. Bij EZ ligt deze grens op € 60.000 (IPC). Innovatieprojecten, ondersteund door EZ (uitgevoerd door SenterNovem), hebben vaak betrekking op wat grotere bedrijven binnen specifieke mkb-segmenten.

Qua prioritering bij toekenning valt op dat bij LNV-regelingen een verband wordt gelegd met innovatieagenda's en duurzaamheid, terwijl deze componenten binnen EZ-regelingen niet terug te vinden zijn. Op het thema duurzaamheid hebben, zo werd vernomen uit de praktijk, de omringende landen een voor-sprong op Nederland. Daarom kan het interessant zijn te kijken welke regelingen er op dit thema zijn in omringende landen.

Innovatievouchers

Voor wat betreft vouchers is inmiddels één regeling voor zowel LNV als EZ ingevoerd. Voor agrarische ondernemers gelden nog wel aparte bedragen en criteria. Subsidieadviseurs blijven bij deze regeling vaak buiten schot vanwege de kleinere bedragen die hiermee zijn gemoed, tenzij van clustering sprake is.

Innovatiekrediet

Innovatiekrediet kent een krediet toe van maximaal 35% van de totale projectkosten. Ditzelfde percentage kan verkregen worden bij Samenwerken in Innovatie. Het verschil echter tussen deze twee vormen van het verkrijgen van gelden is dat bij het Innovatiekrediet het geld vooraf beschikbaar is. Bij samenwerken in Innovatie wordt het achteraf gestort en werkt men met eventuele voorschotten. Het subsidiebedrag wordt echter na afloop van het project overgemaakt (met uitzondering van voorschotten). Bij Innovatiekredieten wordt het krediet bij het wel slagen van het project omgezet in een terug te betalen rentedragende lening. Is het project in technische zin mislukt dan hoeft het krediet niet te worden terugbetaald. Bij Samenwerking in Innovatie kan er een inhouding van de toegekende subsidie plaatsvinden bij het afwijken van het projectplan. De bedragen die bij Innovatiekrediet worden genoemd passen minder goed bij het merendeel van de agrarische bedrijven (minimaal subsidiabele bedrag € 300.000). Deze kredietfaciliteit is vooral gericht op productontwikkeling en diensten en de meeste primaire agrarische bedrijven richten zich juist op het optimaliseren van het productieproces in plaats van productontwikkeling (uitgangsmateriaal uitgezonderd). In dit kader wordt ook de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk WBSO-subsidie genoemd. De WBSO voorziet duidelijk in een behoefte binnen het mkb.

4.6 Suggesties voor verbetering

- Ter voorbereiding op het indienen van subsidies is het prettig om zo snel mogelijk te weten welke regelingen wanneer worden opgesteld. Over het algemeen wordt men hier tijdig over geïnformeerd. Wel kwam naar voren met gesprekken van subsidieadviseurs dat het wenselijk zou zijn dat (voorgenomen) wijzigingen in de regelingen (bijvoorbeeld een lijst met de mogelijke investeringen) ook in een vroegtijdig stadium te publiceren. Uiteraard ziet de doelgroep liever helemaal geen tussentijdse wijzigingen plaatsvinden. Vooral als het gaat om versoberingen zal er goed moeten worden bekeken wat de nadelen zijn voor de doelgroep.
- Wat betreft de MEL-regeling: soms is de minimale hoogte van een voorschot zo hoog dat het een belemmering is om een voorschot te verkrijgen. Misschien is het mogelijk met verhoudingsgetallen te werken in plaats van met een vaste minimale grens.
- Voor wat betreft de huidige economische crisis zou het kunnen helpen wanneer de periode waarbinnen een investering gepleegd zou moeten worden opgerekt zou kunnen worden. Met name bij de huidige energie-investeringen speelt dit een rol.
- Misschien kan er flexibeler met de vastgestelde budgetten worden gewerkt. Het ene jaar is er een overschrijving van de regeling en het andere jaar komt het budget niet op. Door budgetten over de verschillende jaren flexibel in te zetten zou dit voorkomen kunnen worden. Dit gebeurt nu ook met de beschikbare budgetten van de fiscale investeringsaftrek bij EIA en MIA.
- Het niet realiseren van projecten waarvoor wel subsidie was toegekend is voor andere niet-gehonoreerde aanvragers moeilijk te verkroppen. Inzicht geven in de oorzaken van niet tot uitvoer komende projecten kan toekomstige subsidieaanvragers behoeden voor mogelijke valkuilen. Misschien kunnen subsidieregelingen hierop worden aangepast.

Communicatie

De wijze van communicatie over subsidieregelingen naar adviseurs voorziet in de behoefte. Via nieuwsbrieven (SenterNovem) en persberichten (LNV) worden ze goed op de hoogte gehouden van nieuwe ontwikkelingen. Over het algemeen worden ze op tijd geïnformeerd over openstellingen en proberen dan ook zo snel mogelijk aan hun klanten kenbaar te maken. Andere informatiebronnen zijn een internetsite van (www.j4b.nl) en diverse regiokantoren/bureaus.

In de communicatie zouden in belang van de ondernemers SenterNovem en Dienst Regelingen meer kunnen samenwerken door ook te wijzen op de subsidiemogelijkheden van andere ministeries, dus meer als één overheid naar buiten te treden.

Voor wat betreft het digitaal aanvragen van subsidies is er verschil tussen LNV en SenterNovem. Sommige collega-bedrijven hebben moeite met de verschillende werkwijze van indienen. LNV werkt met een TAN-code en EZ met een digitale handtekening. Het verdient aanbeveling dat de overheid één standaardstelsel voor hanteert. Voorkeur subsidieadviseurs zou dan uitgaan naar het stelsel van SenterNovem.

In de huidige praktijk worden aanvragen soms afgewezen omdat er fouten zijn gemaakt bij het invullen van de formaliteiten. In plaats van een afwijzing zou de overheid ook kunnen adviseren hoe het wel zou moeten.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Onderzoeksvraag

Inventariseer op welke punten er, in de vergelijking tussen primaire land- en tuinbouw en mkb, verschillen zijn in het instrumentarium van de ministeries van LNV en EZ, die op een vergelijkbaar onderwerp betrekking hebben om financiering van investeringen te faciliteren.

	Regeling LNV	Regeling EZ
	<i>Garantstelling</i>	
1.	- Garantstelling landbouw - Garantstelling visserij	- BBMKB - Groeifaciliteiten
	<i>Energie</i>	
2.	Marktintroductie energie innovaties (MEI)	SDE-regeling
	<i>In ontwikkeling:</i> Garantstelling boring aardwarmte	<i>In ontwikkeling:</i> Garantstelling boring aardwarmte
3.	LNV-Demonstratieprojecten	Energie Onderzoek Subsidie (EOS) (onderdeel demonstratieprojecten)
	<i>Innovatie</i>	
4.	- Innovatieprojecten - Samenwerken in innovatie	- Innovatieprestatie contracten - Innovatiekrediet
5.	Innovatievouchers	Innovatievouchers

- Omdat steeds meer primaire land- en tuinbouwbedrijven omzet genereren met activiteiten die niet gelegen zijn in de primaire productie van landbouwproducten (onder andere verbredingsactiviteiten, energieproducenten), is het voor ondernemers en adviseurs steeds relevanter inzage in bedrijfsgerichte regelingen van het ministerie van EZ te krijgen. Bij een steunaanvraag is het van belang goed naar de activiteiten te kijken waarvoor het landbouwbedrijf steun aanvraagt en hoe het bedrijf de activiteiten onderscheidt en niet alleen te letten op de status van de aanvrager. De begunstigde moet kunnen aan-

tonen dat er geen subsidies kunnen doorsijpelen van het niet-landbouwproductiedeel naar de primaire productie van het landbouwbedrijf.

- De garantstellingsregeling ten behoeve van investeringen in het mkb is breder invulbaar/interpreteerbaar dan de toepassing in de agrarische sector. Ook kan er door het ministerie sneller geanticipeerd worden op ontwikkelingen in aanpassing van de bedragen binnen de de-minimissteunbepalingen zonder vooraf toestemming te hebben van de Europese Commissie en hebben de banken met een eigen beoordeling vooraf meer zelf de regie in handen.
- De ruimte die er binnen de MEI-regeling wordt geboden om een grote groep tuinbouwbedrijven mee te krijgen in innoverende technieken is een groot goed. Bij sommige andere innovatieregelingen moet er altijd iets nieuws worden ontwikkeld en zijn de 'early adaptors' uitgesloten. De SDE-regeling legt de prioritering nog meer bij het verhogen van de opwekking van duurzame energie en is minder bij innovatie. SDE is een regeling die geen subsidie verleent voor investeringen maar een exploitatievergoeding geeft indien de opbrengsten uit de gedane investering niet gelijk zijn aan die van reguliere energieopwekking. Hierbij geldt als richtlijn de berekeningen die het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) maakt. Maar soms wordt daarvan afgeweken zoals bij co-vergisting het geval was. Deze manier van ondersteunen gebeurt voor een periode van 12 tot 15 jaar, afhankelijk van welke duurzame energie wordt opgewekt. De SDE-regeling is ook opengesteld voor consumenten. De regeling is voor beide doelgroepen beschikbaar.
- Bij innovatieregelingen ontbreekt bij LNV de internationale component. De vraag is of dit als een probleem moet worden beschouwd. Nederland is op agrarisch gebied op vele terreinen voorloper. Bij innovatieprojecten (LNV) kan ook een individueel bedrijf subsidie krijgen. Terwijl bij IPC en altijd sprake moet zijn van een samenwerkingsverband. Daartegenover staat echter dat EZ een Innovatiekrediet aan een individuele onderneming kan verstrekken. Aan de mate van samenwerking bij de IPC-regeling worden echter stringenter eisen gesteld dan bij de regeling van LNV: een samenwerkingsvorm kan een 1-op-1-relatie zijn bij de LNV-regeling terwijl dit bij IPC uit een samenwerkingsverband van minimaal 15 bedrijven moet bestaan. Opvallend is dat bij het Innovatiekrediet het beschikbaar gestelde geld niet terugbetaald dient te worden wanneer het project in technische zin is mislukt.

Onderzoeksvraag

Waardoor zijn de verschillen in instrumentarium tussen de ministeries van LNV en EZ veroorzaakt en in hoeverre spelen hier EU-kaders (de staatssteunregels) een rol?

- De verschillen in instrumenten die op een vergelijkbaar probleem betrekking hebben zijn veroorzaakt door de beleidsdoelstellingen van beide ministeries. Het doel van het ministerie van EZ is het bevorderen van de werkgelegenheid en concurrentiepositie van de Nederlandse economie. Dit is een algemeen/breed geformuleerd doel. Dit komt ook terug in de bedrijfsgerichte regelingen. Daarnaast betekent steun geven aan het mkb, gedefinieerd als bedrijven tot 250 personeelsleden, dat er sprake is van een grote spreiding in bedrijfsomvang. Bedrijfsgerichte regelingen dienen al snel het doel van de middelgrote bedrijven. Het ministerie van LNV dient naast de economische belangen van de land- en tuinbouwbedrijven ook nog de milieu- en natuurbelangen. Dit vindt zijn weerslag in het instrumentarium waarbij vaak een link wordt gelegd met duurzaamheid en innovatie.
- De verschillen in de instrumenten tussen land- en tuinbouw en andere sectoren zijn het gevolg van de verschillen in steunkaders tussen land- en tuinbouw en andere sectoren. Die verschillen vloeien voort uit het EG-verdrag en hangen onder andere samen met het bestaan van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De Europese lidstaten zijn verplicht om de voorgenomen steunmaatregelen ter toetsing bij de Europese Commissie aan te melden. Dat kan een tijdrovende kwestie zijn voordat Brussel de steunmaatregel goedkeurt. Daarom is er een uitzondering bedacht in de vorm van een de-minimisverordening. Volgens deze verordening hoeft steun die onder de de-minimisdrempel blijft niet aan de Commissie te worden gemeld aangezien steunmaatregel van die omvang een beperkt effect op het handelsverkeer tussen de lidstaten blijken te hebben. De de-minimissteun moet beperkt blijven tot de zogenaamde transparante vormen van steun: steun waarvan de hoogte vooraf precies kan worden berekend zonder dat een risicoanalyse hoeft te worden uitgevoerd. Steun waarvan het bedrag over een periode van drie jaar voor een onderneming niet uitgaat boven € 200.000, valt binnen deze vrijstelling. Voor wegvervoer geldt een plafond van € 100.000. De vrijstellingssteun voor bedrijven met primaire agrarische productie ligt met € 7.500 op een veel lager niveau. Voor verwerking en afzet geldt overigens de regeling van de overige sectoren. Ook voor de visserij is er een aparte regeling. Een vissersbedrijf kan tot € 30.000 steun binnen een periode van

drie belastingjaren ontvangen, zonder dat de overheid dat vooraf aan de Europese Commissie moet melden. Brussel acht de sector landbouwproductiesector dusdanig concurrentiegevoelig dat de mededinging en/of handelsverkeer tussen lidstaten veel sneller in het gedrang is dan in andere sectoren.

- De vraag welk de-minimisbedrag van toepassing is wordt bepaald door de functie van de uit te voeren activiteit waarvoor een beroep gedaan wordt op een bedrijfsspecifieke regeling (de aard van de investering). Het lage de-minimisplafond voor de landbouw is alleen van toepassing als het gaat om primaire productie. Wanneer landbouwbedrijven andere activiteiten ontplooiën die niet gelegen zijn in de primaire productie van landbouwproducten, zoals activiteiten op gebied van verbreding richting recreatie, zorg of andere nevenactiviteiten geldt de algemene de-minimisverordening van maximaal € 200.000 in de laatste 3 jaar. Het feit dat de begunstigde onderneming (ook) een landbouwonderneming drijft, betekent niet dat de algemene de-minimisverordening niet van toepassing kan zijn op andere, buiten de landbouwproductie gelegen activiteiten. Wel is het raadzaam de begunstigde bij steun voor deze andere activiteit een aparte rechtspersoon op te laten richten, zodat via een aparte boekhouding kan worden aangetoond dat er geen subsidies kunnen doorsijpelen van het niet-landbouwproductiedeel naar de primaire productie van het landbouwbedrijf ('spill-overeffect').

Onderzoeksvraag

Wat zijn de gevolgen van verschillen in instrumentarium tussen LNV en EZ voor de financiering van de land- en tuinbouw?

- De-minimisverordening biedt gezien de drempelbedragen het ministerie van EZ meer mogelijkheden. Hierdoor kan het beleid in crisissituaties sneller anticiperen op ontwikkelingen in aanpassing van de subsidie/garantiebedragen zonder vooraf toestemming te hebben van de Europese Commissie.
- Uit de analyse blijkt niet dat ondernemers bij het ene ministerie beter dan wel slechter af zijn. In steeds meer gevallen zijn regelingen van het ministerie van EZ ook opengesteld voor ondernemers in de land- en tuinbouw. Dit geldt met name voor het thema energie. Het doel van de regelingen is bij het ministerie van EZ vaker breder ingestoken/algemener geformuleerd dan bij het ministerie van LNV (onder andere Garantstelling en Energie-innovatie) en Regelingen van het ministerie van EZ hebben meer betrekking op grotere ondernemingen (meer dan 100 werknemers). Aan deze criteria voldoen

agrarische ondernemingen niet of nauwelijks. Doel van het ministerie van EZ is het behartigen van de economische belangen en werkgelegenheid van het totaal, de 'BV Nederland'. Het ministerie van LNV heeft naast de economische belangen van de land- en tuinbouw ook nog als taak beleid te voeren met betrekking tot natuur, landschap, voedselkwaliteit en duurzaamheid. Om deze verschillende doelen te dienen is gericht beleid noodzakelijk.

- De ondernemers in de land- en tuinbouw prefereren over het algemeen subsidieregelingen boven fiscale maatregelen omdat subsidieregelingen beter zichtbaar zijn en direct cash genereren. Bij fiscale maatregelen moet er eerst winst gemaakt worden voordat het geld terugkomt. Aangezien de inkomens in de land- en tuinbouw op een lager niveau liggen dan in het mkb resulteren fiscale maatregelen in een beperkter effect. Stimulering in de land- en tuinbouw via fiscale faciliteiten is minder toepasbaar.
- Bij de financiering van investeringsplannen houden banken geen rekening met mogelijke tegemoetkoming vanuit subsidieregelingen vanwege het onzekere karakter. De plannen moeten ook zonder deze bijdrage doorgerekend kunnen worden. Voor de ondernemer geeft een tegemoetkoming vanuit een subsidie en/of investeringsregeling wel de liquiditeitsruimte om af te kunnen lossen dan wel geld te reserveren voor nieuwe bedrijfsactiviteiten.

5.2 Suggesties voor verbetering

- Het is in het belang van de ondernemers dat de uitvoerende diensten van de ministeries van EZ en LNV in de communicatie met ondernemers meer gaan samenwerken. In steeds meer gevallen zijn regelingen vanuit het ministerie van EZ ook opengesteld voor ondernemers in de land- en tuinbouw. Daarnaast ontplooiën primaire agrarische bedrijven steeds vaker activiteiten die niet gelegen zijn in de primaire productie van landbouwproducten. Dus, treed in de communicatie met ondernemers over financieringsmaatregelen zo veel mogelijk als een overheid naar buiten in plaats van als (afzonderlijk) ministerie.
- Mogelijkheden van de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) meer toesnijden op en onder de aandacht brengen van agrarische bedrijven.
- Hoewel Brussel in de regeling Groeifaciliteit de sectoren landbouw, visserij en aquacultuur uitsluit, is het de regeling waaraan een sterke behoefte bestaat bij zowel agrarische ondernemers als financiers. De regeling Groeifaciliteit biedt financiers een garantie van 50% voor financiering met

risicokapitaal (achtergestelde leningen). Voor kleinere ondernemingen, waaronder het merendeel van alle land- en tuinbouwbedrijven, is het vaak moeilijker kapitaal aan te trekken dan voor de grotere, internationale, ondernemingen. Zeker in de huidige economische crisis zijn financiers eerder beducht voor risico's en stellen zich terughoudender op. De regeling Groeifaciliteit kan gezien worden als het antwoord van de overheid op deze lacune op de kapitaalmarkt.

- Hoewel Brussel voorwaarden heeft gesteld aan de rol van de overheid in de beoordelingsprocedure van aanvragen vanuit de primaire agrarische sector, verdient het aanbeveling hier kritisch naar te blijven kijken. Bij het toetsen of een aanvraag of aan de voorwaarden van de garantstellings- of subsidieregeling voldoet, blijft aandacht voor de uitvoeringskosten en administratieve lasten op zijn plaats. Dit geldt onder andere bij het vooraf beoordelen van de aanvragen voor de garantstelling landbouw.
- Het gezamenlijk ontwikkelen van bedrijfsgerichte regelingen van de ministeries zoals bij de innovatievouchers en de garantstelling boring aardwarmte is een goede ontwikkeling en verdient vervolg. Door samenwerking kunnen de uitvoeringskosten en administratieve lasten worden beperkt en kan een groter percentage van de financiële middelen beschikbaar worden gesteld aan de ondernemers.

Literatuur en websites

Agrarisch Dagblad, *Invoering garantieregeling aardwarmte uitgesteld*.
1 mei 2009.

Bommel, K.H.M. van, T.C. van Leeuwen, J.H. Jager en K. Oltmer, *Groenblauwe diensten naar een hoger peil*. Rapport 3.07.02, LEI, Den Haag, 2007.

Dekker, C.T. en Y. van der Wal, *Staatssteun in de decentrale praktijk*. Wolters Kluwer, 2008.

Meulen, H.A.B. van der, E.B. Oosterkamp, H.B. van der Veen, M.A.P.H. van Asseldonk en G.S. Venema, *Hoe landbouwers voorzien in hun sociale zekerheid*. Rapport 2009-025, LEI, Den Haag, 2009.

SenterNovem, Jaarverslag EIA 2007, 2008.

SenterNovem, Jaarverslag MIA/Vamil 2007, 2008.

Websites

- www.europadecentraal.nl
- www.minInvloket.nl
- www.senternovem.nl

Bijlage 1

Bedrijfsgerichte regelingen LNV en EZ

Tabel B1.1 Bedrijfsgerichte regelingen LNV						
	Beschikbare bedragen (€) 2008	Bedrijfsvergroting	Bedrijfs-overname	Bedrijfs-ontwikkeling	Financiële vorm	
<i>Voorbereiding</i>						
- Beroepsopleiding en voorlichting	3.280.000	x	x	x	subsidie	
- Voedselkwaliteit - biologische landbouw	500.000			x	subsidie	
<i>Verlichting financiële last tijdens uitvoering</i>						
- Praktijknetwerken veehouderij 2008	1.000.000			x	subsidie	
- Marktintroductie energie-innovaties	27.000.000			x	subsidie	
- Investerings in energiebesparing (glastuinder)	5.500.000			x	subsidie	
- Gecombineerde luchtwassystemen	8.250.000			x	subsidie	
- Investerings in integraal duurzame stallen	1.100.000			x	subsidie	
- Innovatieprojecten	2.100.000			x	subsidie	
- Innovatie in de visketen	3.000.000			x	subsidie	
- Samenwerking bij innovatieprojecten	8.020.000			x	subsidie	
- Demonstratieprojecten	3.097.500	x		x	subsidie	
- Investerings in vissersvaartuigen	880.000			x	subsidie	

Tabel B1.1 Bedrijfsgerichte regelingen LNV (vervolg)						
	Beschikbare bedragen (€) 2008	Bedrijfs- vergroting	Bedrijfs- overname	Bedrijfs- ontwikkeling	Financiële vorm	
- Jonge landbouwers	7.200.000	x	x	x	subsidie	
- Collectieve acties in de visketen	2.000.000			x	subsidie	
<i>Yangnet/garantie</i>						
- Garantstelling landbouw	105.000.000	x	x	x	garantie	
- Garantstelling visserij	8.000.000	x	x	x	garantie	
- Sociaaleconomische maatregelen visserij	1.000.000			x	subsidie	
<i>In ontwikkeling: Garantstelling aardwarmteboringen</i>	15.000.000 (bedrag 2009)			x	garantie	

Tabel B1.2 Bedrijfsgerichte regelingen EZ

	Beschikbare bedragen (€) 2008	Bedrijfsvergroting	Bedrijfs-overname	Bedrijfs-ontwikkeling	Financiële vorm
<i>Verlichting financiële last uitvoering:</i>					
- Energie Onderzoek Subsidies (EOS-Demo)	0			x	subsidie
- Groefaciliteit	153.000.000	x	x	x	garantie
- Innovatiegerichte onderzoekprogramma's (IOP)	24.600.000			x	subsidie
- InnovatiePrestatieContracten (IPC)/Innovatievouchers	65.500.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma Food and Nutrition Delta (FND)	26.600.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma High Tech Automotive Systems (HTAS)	9.500.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma Life Sciences & Gezondheid (LSG)	12.900.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma Maritiem (MIP)	7.300.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma Materialen (M2i)	10.000.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma Point One	67.300.000			x	subsidie
- Innovatieprogramma watertechnologie	9.300.000			x	subsidie
- Internationaal Innoveren (Eureka)	4.000.000			x	subsidie
- Internationaal Innoveren - Eurostars	2.000.000			x	subsidie
- TechnoPartner	32.900.000			x	subsidie
- Innovatiekrediet	21.000.000			x	lening
- SDE-regeling	578.900.000			x	subsidie

Tabel B1.2 Bedrijfsgerichte regelingen EZ (vervolg)

	Beschikbare bedragen (€) 2008	Bedrijfs- vergroting	Bedrijfs- overname	Bedrijfs- ontwikkeling	Financiële vorm
<i>Vangnet/garantie:</i>					
- Besluit Borgstelling MKB (BBMKB)	730.000.000	x	x	x	garantie
<i>In ontwikkeling: Garantstelling aardwarmteboorings</i>	<i>15.000.000 (bedrag 2009)</i>			x	garantie

Bron, Begroting EZ 2009.

Bijlage 2

Geïnterviewde personen

- Joop Keijzer Alfa accountants en adviseurs (bedrijfsadviseur)
- Geert Witjes Gibo Groep (adviseur project en subsidiemanagement)

Bijlage 3

Inhoudelijk overzicht van de vergeleken instrumenten van EZ en LNV

B3.1 Garantstelling

B3.1.1 Garantstelling landbouw (voorheen Borgstellingsfonds voor de Landbouw)

De Stichting Borgstellingsfonds voor de Landbouw (BF) houdt op te bestaan. Het fonds wordt vervangen door de Garantstelling landbouw, die valt onder de Regeling LNV-subsidies. Naast de naamgeving verandert er inhoudelijk niets.

Doel

Het doel van Garantstelling landbouw is dat wanneer een agrarische onderneming wil investering in zijn bedrijf, een bedrijf wil beginnen of overnemen en daarvoor onvoldoende zekerheden heeft, de Garantstelling landbouw garant kan staan voor de aanvullende lening.

Voor wie

Agrarische ondernemers.

Speciale doelgroepen

- Jonge agrariërs, bij wie:
 - het bedrijf een natuurlijke persoon is;
 - de ondernemer jonger is dan 40 jaar;
 - het bedrijf in volledig eigendom wordt verkregen.

Financiële vorm van ondersteuning

Garantstelling.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van garantstelling

- Men wil een landbouwbedrijf beginnen, overnemen, verbeteren of in stand houden.
- Het bedrijf is of wordt in Nederland gevestigd.

- Het bedrijf haalt de helft van de brutojaaronzet uit de landbouw. (Onder landbouw wordt verstaan: akkerbouw, tuinbouw, veehouderij en vis- teelt voor menselijke consumptie.)
- Er is de afgelopen twee jaar nog geen borgstelling aangevraagd.
- Men heeft geen ander bijzonder krediet via een regeling voor het midden- en kleinbedrijf of een AAKrediet van de NIB Capital Bank.
- Er is nog geen verplichting aangegaan voor de investering waarvoor er nu borgstelling wordt aangevraagd.
- In alle gevallen wordt er een investeringsplan opgesteld dat voldoet aan de gestelde voorwaarden.
- De bankfinanciering is minimaal 70% van de executiewaarde van Onroerend goed en minimaal 50% van de executiewaarde van Roerend goed.
- Het bancaire aansprakelijk vermogen moet meer dan 15% zijn om in aanmer- king te komen.
- Het bedrijf zal over een gezonde balans en voldoende liquide middelen be- schikken.
- Na de investering.
- De minimale garantstelling bedraagt € 50.000.

Afronding investering

De looptijd van de lening is maximaal 20 jaar, lineaire aflossingen.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

Aan de hand van het investeringsplan vindt vooraf een beoordeling plaats. Een belangrijk onderdeel bij het beoordelen van de aanvragen is een toets op het toekomstperspectief van de onderneming. Het merendeel van de aanvragen wordt op afstand beoordeeld (bureaubeoordeling). In bijzondere gevallen, zoals bij startende ondernemers of als er twijfel is over de begroting, brengt Dienst Regelingen ook een bezoek aan het bedrijf (uitgebreide beoordeling). De samen- leving en de consument stellen steeds meer randvoorwaarden aan agrarische ondernemingen. Mede daarom zijn voor een goede agrarische bedrijfsvoering ondernemerskwaliteiten steeds belangrijker geworden. In de beoordelingen van de aanvragen is dit toegenomen belang zichtbaar.

Soort investering

Gericht op stichting, overname, instandhouding of verbetering van een landbouwbedrijf.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Een limiet wordt jaarlijks vastgesteld. Voor het jaar 2008 en 2009 is € 50 mln. beschikbaar. In de begroting is ruimte voor jaarlijks € 2 mln. extra middelen.

Absolute hoogte van de garantstelling

- De hoogte van de garantstelling ligt tussen de € 90.000 en € 450.000, voor een jonge agrariër tussen de € 90.000 en € 1.200.000. Per medio 2008 is reikwijdte verruimd van € 50.000 en € 600.000.
- De borgstellingsprovisie is 3% van de borgstelling of 1% van de borgstelling voor een jonge agrariër.
- Uitwinning van borgstellingen door banken: 80% voor risico van Borgstellingsfonds en 20% voor risico van de bank.

Hoogte voorschot

Niet van toepassing.

Relatie met andere subsidies

- Vorige aanvraag dient minimaal twee jaar geleden te zijn ingediend, gerekend vanaf de datum van ontvangst van de huidige aanvraag.
- Aan loonwerkbedrijven en bedrijven die agrarische producten be- of verwerken, afzetten of aanwenden wordt geen garantstelling verleend. Deze bedrijven kunnen gebruik maken van andere regelingen, zoals de Regeling Borgstelling mkb-kredieten (BBMKB).

Deze regeling is onderdeel van

Regeling LNV subsidies.

Openstellingsperiode

Heel jaar zolang budget toereikend is.

B3.1.2 Garantstelling plus (voorheen Borgstellingsfonds plus (BF+))

Deze wijkt slechts ten dele af van de garantstelling landbouw. Hieronder de verschillen.

- BF+ is voor glastuinbouwbedrijven die duurzaam investeren. Per 2009 komen ook investeringen in duurzame veehouderij voor garantstelling plus in aanmerking. Dit zijn veehouders die voldoen aan de Maatlat Duurzame Veehouderij voor melkvee, pluimvee en varkens van Stichting Milieukeur.
- De hoogte van de borgstelling ligt tussen € 90.000 en € 1.200.000. Per medio november 2008 is dit opgehoogd tot € 2,5 mln. als maatregel tegen de kredietcrisis. Momenteel ligt dit ter goedkeuring in Brussel.
- De limiet wordt jaarlijks vastgesteld. Voor het jaar 2008 is dit € 55.000.000. Voor 2009 is € 60.000.000 beschikbaar gesteld. In de begroting is ruimte voor jaarlijks € 2 mln. extra middelen.
- De toename van de liquiditeit is minimaal 5% van de verwachte jaarlijkse bruto-opbrengsten.
- De hoogte van de achtergestelde lening is maximaal gelijk aan het eigen vermogen van de aanvrager. De looptijd bij een achtergestelde lening is maximaal 10 jaar, flexibele aflossingen.
- De investering moet milieuvriendelijk zijn. Bijzondere borgstellingen zijn alleen mogelijk wanneer de investeringen voor meer dan de helft betrekking hebben op bepaalde categorieën van investeringen zoals omschreven in artikel 2:80 Regeling LNV-subsidies (06-01-09).

B3.1.3 Garantstelling visserij

Doel

Met deze garantstelling is het mogelijk om bij een tekort aan zekerheden toch voldoende financiering te krijgen. Er moet wel een duurzaam en innovatief investeringsplan zijn. Bij deze garantstelling staat de overheid (LNV) garant voor een lening die wordt afgesloten bij een bank voor een investering. Banken geven op deze manier het bedrijf eerder de kans een lening aan te gaan, omdat ze de zekerheid hebben dat de lening wordt betaald door de overheid (LNV) als het bedrijf niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Voor wie

Kotter- en garnalenvissers.

Financiële vorm van ondersteuning

Garantstelling.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

- De garantstelling dient ter verbetering van het bedrijf en deze investeringen zijn gericht op verduurzaming van uw bedrijf.
- Het bedrijf haalt minimaal de helft van haar brutojaaronzet uit de visserij.
- Als bancair aansprakelijk vermogen van de aanvrager minder dan 5% bedraagt van het balanstotaal wordt geen subsidie verleend.
- De garantie wordt ten hoogste verstrekt voor twee derde van voor de investeringen benodigde financieringen, minus de eigen beschikbare middelen, rekening houdende met de financieringsmogelijkheden op basis van de beschikbare zekerheden en de wijze waarop de beschikbare eigen middelen optimaal kunnen worden aangewend.

Afronding investering

- De looptijd van de lening waarvoor garantstelling wordt verstrekt kan ten hoogste 10 jaar bedragen en de lening wordt lineair afgelost.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

Toekenning op basis van binnenkomst.

Soort investering

Het gaat hierbij specifiek om investeringen aan boord van vissersvaartuigen die bijdragen aan duurzaamheid en vallen onder artikel 25 of 35 van het Europees Visserij Fonds (EVF) (zie voor details brochure Garantstelling visserij op www.minInvloket.nl).

Wanneer het vaartuig ouder is dan 5 jaar en de vangstcapaciteit en het visruim neemt niet toe, dan kan subsidie worden verleend aan:

- het verbeteren van de veiligheid aan boord;
- de arbeidsomstandigheden; de hygiëne;
- de productkwaliteit;
- de energie-efficiëntie;
- de selectiviteit van de vismethode.

De investeringen zijn in het algemeen gericht op het bevorderen van duurzame werkgelegenheid in de visserijsector.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2008 is er € 8 mln. voor de Garantstelling visserij beschikbaar. In 2009 is € 4 mln. beschikbaar.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

- Een garantstelling wordt verstrekt voor een minimumbedrag van € 90.000 en een maximumbedrag van € 450.000.
- De garantieprovisie bedraagt 2,5%.

Hoogte voorschot

Niet van toepassing.

Relatie met andere subsidies

Subsidiehoogte wordt beïnvloed door regels omtrent de maximale toegestane hoogte van de staatssteun.

Deze regeling is onderdeel van

Verordening (EG) nr. 1198/2006 inzake het Europese Visserij Fonds.

Openstellingsperiode

Gehele jaar.

B3.1.4 Besluit Borgstelling MKB-kredieten (BBMKB)

Doel

Als een ondernemer bij een kredietaanvraag de bank onvoldoende onderpand (zekerheden) kan bieden, kan de bank via het besluit Borgstelling mkb-kredieten (BBMKB) een beroep doen op de overheid. De overheid kan zich, onder voorwaarden, in zulke gevallen voor de bank borgstellen voor een deel van het kredietbedrag. Dat verlaagt het risico voor de bank, waardoor de kredietwaardigheid van de ondernemer wordt verhoogd.

Voor wie

De regeling is bestemd voor ondernemingen met maximaal 250 werknemers met inbegrip van de meeste ondernemers die een vrij beroep uitoefenen. Voor

starters en innovatieve ondernemers zijn er ruimere faciliteiten. Ook is er een regeling voor het in eigen beheer saneren van verontreinigde bodems van bedrijfsterreinen.

Financiële vorm van ondersteuning

Garantstelling.

Doelgroepen

- Ondernemers in het buitenland.
- Startende ondernemers
 - De onderneming bestaat korter dan 5 jaar en de ondernemer heeft ten minste 6 jaar geen andere onderneming gedreven. Een eenmanszaak of een VOF, maar ook een directeur-groootaandeelhouder van een bv kan gebruik maken van de regeling.
- omvang
 - Als er bij de bank een 'starterslening' van maximaal € 250.000 wordt afgesloten, staat de overheid borg voor 80%. Is de financieringsbehoefte groter, dan kan daarnaast gebruik worden gemaakt van een gewoon borgstellingskrediet.
- looptijd
 - De looptijd van de borgstelling is maximaal 6 jaar vanaf de datum van de eerste aflossing. Als de lening bedoeld is om te investeren in een gebouw of schip, geldt een periode van 12 jaar. Als de lening dient om een woon-/werkpand te financieren, dient minstens 50% van de ruimte bestemd te zijn voor zakelijk gebruik.
- aflossing
 - Het aflossen start op uiterlijk de eerste dag van het tweede kwartaal volgend op het kwartaal waarin de kredietovereenkomst is gesloten.
- opschorting
 - In overleg met de bank is het mogelijk om de lening voor drie keer op te schorten. Elke opschorting mag maximaal vier aaneengesloten kwartalen duren.
- Gevestigde onderneming

Het bedrijf wordt beschouwd als een gevestigde onderneming als het langer dan 5 jaar bestaat. In welke vorm dat is doet (natuurlijk persoon of rechtspersoon) doet niet ter zake.

- omvang
 - De overheid staat borg voor 45% bij een lening van maximaal € 3 mln.
- looptijd
 - De looptijd van de borgstelling is maximaal zes jaar vanaf de datum van de eerste aflossing. Als de lening bedoeld is om te investeren in een gebouw of schip, geldt een periode van twaalf jaar. Als de lening dient om een woon-/werkpand te financieren, dient minstens 50% van de ruimte bestemd te zijn voor zakelijk gebruik.
- aflossing
 - Er wordt gestart met aflossen op de eerste dag van het tweede kwartaal volgend op het kwartaal waarin de kredietovereenkomst is gesloten.
- opschorting
 - In overleg met de bank is het mogelijk om de lening voor twee keer op te schorten. Elke opschorting mag maximaal vier aaneengesloten kwartalen duren.
- Technologische innovatie

Innovatieve ondernemers kunnen op grond van de WBSO (Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk) een zogenaamde S&O-verklaring (Speur- & Ontwikkelingswerk) aanvragen. Met deze verklaring komen zij in aanmerking voor fiscaal voordeel (zie www.senternovem.nl/wbso). Deze verklaring is echter ook van belang bij de borgstellingsregeling: als uw onderneming beschikt over een S&O-verklaring, gelden er ruimere mogelijkheden.
- omvang
 - De overheid staat borg voor 60% van de lening, bij een krediet van maximaal € 2,250 mln.
- looptijd
 - De looptijd mag maximaal twaalf jaar bedragen, vanaf de datum waarop de kredietovereenkomst is gesloten.
- aflossing
 - Uiterlijk op de eerste dag van het veertiende kwartaal waarin de kredietovereenkomst is gesloten dient men te beginnen met het aflossen van de lening.
- opschorting
 - In overleg met de bank is het mogelijk om de lening voor twee keer op te schorten. Elke opschorting mag maximaal vier aaneengesloten kwartalen duren.

- Bodemsanering
Men kan gebruikmaken van ruimere mogelijkheden als er de beschikking is over een saneringsplan, opgesteld door een ingenieur en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten.
- omvang
De overheid staat borg voor 90% van de lening, bij een krediet van maximaal € 1 mln.
- looptijd
De looptijd bedraagt maximaal 18 jaar vanaf de datum waarop de kredietovereenkomst is getekend.
- aflossing
Er moet begonnen worden met aflossen op uiterlijk de eerste dag van het tweede kwartaal waarin de kredietovereenkomst is gesloten.
- opschorting
In overleg met de bank is het mogelijk om de lening voor twee keer op te schorten. Elke opschorting mag maximaal vier aaneengesloten kwartalen duren.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van garantstelling

Zie voor informatie bij 'voor wie' en bij 'beoordeling ingediende projecten'.

Garantstelling wordt niet verleend:

- als men een vrij beroep uitoefent in de medische sector dat valt onder de Wet Tarieven Gezondheidszorg;
- als de toetreding tot de markt in belangrijke mate door de overheid wordt bepaald (denk aan advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders en dierenartsen);
- als de laatste of de te verwachten jaaromzet van het bedrijf voor meer dan 50% is verkregen uit de beoefening van:
 - a. de land- en tuinbouw, de vee- of visteelt, de visserij of de teelt van vee- en visvoer;
 - b. het bank-, verzekerings- of beleggingsbedrijf of het financieren van één of meer andere ondernemingen;
 - c. de verwerving, de vervreemding, de ontwikkeling, het beheer of de exploitatie van onroerend goed.

Afronding investering

In de regel dient men het krediet in zes jaar terug te betalen, maar voor verschillende doelen en doeleinden gelden specifieke regels. De regels die bij een borgstellingskrediet gelden (zoals de omvang, de looptijd, de aflossing en opschorting) zijn afhankelijk van het type onderneming (starter of gevestigde onderneming) en het doel van de lening. Info zie bij 'Voor wie'.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

De bank beslist bij de financiering van het bedrijf of men voor een borgstellingskrediet in aanmerking komt. Die beziet namelijk of en op welke wijze de plannen zijn te financieren, doorgaans aan de hand van jaarcijfers van de afgelopen jaren en de prognoses bij het plan voor de komende jaren. Immers, de omzet in het bedrijfsplan moet wel haalbaar zijn, zodat betaling van rente en aflossing in de toekomst geen probleem zijn.

Soort investering

De borgstellingsregeling dient alleen voor bedrijfsfinanciering, niet voor projectfinanciering. De lening kan worden aangewend voor de meest uiteenlopende kapitaalbehoeftes, mits deze een zakelijk karakter hebben. Ook voor bedrijven met tijdelijke financiële problemen kan ter overbrugging een bankgarantie worden afgegeven. Als enige uitzondering geldt dat de lening niet gebruikt mag worden voor beleggingsdoeleinden.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2009 is het garantiebudget € 745 mln.

Absolute hoogte van het garantiebudget

De borgstelling kent een bovengrens: een onderneming of een groep van ondernemingen kan in de meeste gevallen voor maximaal € 1,5 mln. borgstellingskrediet krijgen. Voor de borgstelling betaalt de bank aan de overheid eenmalig een provisie tussen de 2 en 3,6% van de hoofdsom (afhankelijk van de looptijd). De bank berekent deze provisie door. In de regel dient het krediet in zes jaar terug te worden betaald, maar voor verschillende doelen en doeleinden gelden specifieke regels. De regels die bij een borgstellingskrediet gelden (zoals de

omvang, de looptijd, de aflossing en opschorting) zijn afhankelijk van het type onderneming (starter of gevestigde onderneming) en het doel van de lening.

Hoogte voorschot

Niet van toepassing.

Relatie met andere subsidies

De Europese Commissie heeft een de-minimisbedrag vastgesteld van € 200.000, waaronder het bedrijf steunmaatregelen (zoals de BBMKB) niet hoeft aan te melden. Dit bedrag geldt per onderneming over een periode van drie jaar. Dertien procent van het bedrag waarvoor de overheid borg staat op basis van de BBMKB geldt als overheidssteun. Het totaalbedrag aan overheidssteun dat volgens de regels van de Europese Unie ontvangen mag worden, bedraagt overigens € 1.538.461.

Deze regeling is onderdeel van

Het Europese Investeringsfonds (EIF) neemt in het kader van het groei- en werkgelegenheidsinitiatief van de Europese Unie financieel deel aan de borgstellingsregeling. Het EIF bevordert zo de beschikbaarheid en toegankelijkheid van bancaire financiering en daarmee het verrichten van investeringen en ontstaan van extra werkgelegenheid in het mkb.

Openstellingsperiode

Gehele jaar.

B3.1.5 Groeifaciliteiten

Doel

Voor mkb'ers is het vaak moeilijker om kapitaal aan te trekken dan voor grotere ondernemingen. Financiers zijn eerder beducht voor de risico's en stellen zich terughoudender op. De regeling Groeifaciliteit is het antwoord van de overheid op deze lacune op de kapitaalmarkt.

Voor wie

De regeling is bestemd voor mkb'ers die risicodragend kapitaal aan willen trekken. De groeifaciliteit kan aanvullend op BBMKB worden gebruikt.

Financiële vorm van ondersteuning

Garantstelling.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

- De mkb-onderneming moet binnen de Europese definitie van mkb vallen. Zie de mkb-toets van SenterNovem. Bij deze toets tellen alle deelnemingen vanaf belang 25% in beginsel mee in de groep.
- De onderneming is in Nederland gevestigd en de bedrijfsactiviteiten vinden overwegend in Nederland plaats.
- De financier heeft getoetst dat er redelijke rentabiliteits- en continuïteitsperspectieven zijn voor het businessplan.
- De aanvraag dient niet ter vervanging van eerder verstrekt krediet (fresh money).
- Er mogen geen bovenmatige kapitaalonttrekkingen geweest zijn in de laatste 12 maanden.
- Alleen voor financiering eigen bedrijfsactiviteiten en overnames.

Afronding investering

Bij een verstrekking van risicodragend vermogen met overheidsgarantie, zal de financier toezien dat aan de volgende punten wordt voldaan:

- financiering in de vorm van een achtergestelde lening (AGL) of aandelenkapitaal;
- de staat garandeert 50% van een maximaal uitstaand risicokapitaal ad € 5 mln. per mkb-onderneming (groep). Kapitaal dat met Groeifaciliteit en Regeling Seed Capital aan het mkb is verstrekt, mag samen niet meer zijn dan € 5 mln.;
- de looptijd van de garantie is maximaal 12 jaar;
- eenmaal is uitstel op aflossingsschema van maximaal 1 jaar mogelijk. Daarna alleen na goedkeuring SenterNovem;
- provisieafdracht is verplicht voor een periode van minimaal 6 jaar. Bij een AGL is de minimale afdracht gebaseerd op een lineaire afbouw in 6 jaar.

Let op

De garantie mag niet worden gebruikt ter vervanging van eerder verstrekt krediet of risicodragend vermogen aan de onderneming.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

Een aantal sectoren zijn uitgesloten van de Regeling Groeifaciliteit:

- landbouw, visserij en aquacultuur met uitzondering van toelevering en dienstverlening;
- onroerend goed met uitzondering van bemiddeling;
- de financiële sector voor zover de mkb-ondernemer het bank-, verzekerings- of beleggingsbedrijf uitoefent, of een participatiemaatschappij heeft;
- de gezondheidszorg.

Soort investering

Snelle groei, een bedrijfsovername, een buy-out of expansie in het buitenland; al-
lemaal situaties waarin ondernemers doorgaans risicodragend vermogen nodig hebben om hun activiteiten te financieren.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2008 was er € 119 mln. beschikbaar.

Absolute hoogte van het garantiebudget

Deze regeling biedt financiers een garantie van 50% voor financieringen met risicokapitaal. Hun risico's nemen af, terwijl mkb'ers meer kans van slagen hebben bij hun zoektocht naar kapitaal.

Hoogte voorschot

Niet van toepassing.

Relatie met andere subsidies

Europese mkb-definitie is van toepassing.

Deze regeling is onderdeel van

Deze regeling valt onder de verordening (EG) nr. 800/2008 van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 6 augustus 2008 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag met de gemeenschappelijke markt verenigbaar worden verklaard ('de algemene groeps-vrijstellingsverordening') (PbEU L214).

Openstellingsperiode

Het gehele jaar.

Tijdelijke uitbreiding Groeifaciliteit

Belangrijkste verschillen met de bestaande Groeifaciliteit zijn:

- de maximale garantie is opgehoogd van € 2,5 mln. naar maximaal € 25 mln. per onderneming;
- de doelgroep is niet meer beperkt tot het mkb-segment. Ook grotere ondernemingen (>250 man personeel) kunnen gebruik maken van de uitgebreide Groeifaciliteit;
- de garantieprovisie is afhankelijk van het kredietvoorstel dat de bank bij SenterNovem indient;
- de garantie kan gebruikt worden voor zowel achtergestelde als concurrente leningen;
- er zijn geen beperkingen ten aanzien van het vestigen van zekerheden.

Waarom is de kredietverstrekking van de regeling Groeifaciliteit uitgebreid?

Door de kredietcrisis ontstaan er nu ook problemen bij het verstrekken van grotere kredieten (meer dan € 5 mln.) en bij grotere bedrijven. Om hieraan tegemoet te komen is de regeling uitgebreid.

Per wanneer wordt de regeling Groeifaciliteit uitgebreid?

De streefdatum om de regeling ingang te laten gaan is 1 maart 2009.

Wat is de looptijd van de uitbreiding van de regeling Groeifaciliteit?

De regeling heeft een looptijd van één jaar en eindigt bij een ingangsdatum van 1 maart 2009 op 28 februari 2010. In deze periode kunnen leningen afgesloten worden met een maximale looptijd van 8 jaar.

B3.2 Energie

B3.2.1 Marktintroductie energie-investering (MEI)

Doel

Doel van de regeling is versnelde omschakeling naar duurzame energievoorziening te realiseren. Door een innovatie dient het energieverbruik te verminderen en dient de CO₂-uitstoot te worden teruggebracht.

Voor wie

Voor glastuinbouwondernemers en samenwerkingsverbanden van glastuinbouwbedrijven of in samenwerking met andere landbouwondernemers.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

- Het innovatieve (net op de markt zijnde) energiesysteem moet door minder dan 6% van de glastuinbouwondernemingen of op minder dan 6% van de totale oppervlakte van de glasopstanden in Nederland worden toegepast op het tijdstip van openstelling van de subsidie.
- De investering verlaagt de CO₂-uitstoot (-25%) of leidt tot 15% primaire energiereductie (nationaal niveau). Groene stroom telt hierin niet mee.
- Men mag pas beginnen met de activiteiten voor het project vanaf de datum dat men de beschikking ontvangt. Men mag dus vóór de datum van de beschikking geen verplichtingen aangaan. Het aanvragen van een offerte of bankverklaring mag wel.
- Bij aardwarmteprojecten wordt een haalbaarheidsstudie vereist.

Afronding investering

Het systeem dient uiterlijk twee jaar na de datum waarop de subsidie is toegezegd te zijn geïnstalleerd.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

Ten eerste rangschikt de commissie de aanvragen per categorie (Semi-gesloten kas en overige energiesystemen). Binnen deze categorie komen de meest geschikte projectplannen in aanmerking voor subsidie. De commissie zet het project hoger op de lijst wanneer het:

- meer bijdraagt aan klimaatneutrale glastuinbouw door een zo laag mogelijk gebruik van primaire energie en een zo laag mogelijke CO₂-uitstoot;
- meer teeltechnisch en economisch perspectief heeft en meer perspectief biedt voor toepassing door andere ondernemingen; of
- een hoger niveau van doorontwikkeling vertegenwoordigt gericht op teeltechnische of economisch inpasbare systemen.

Soort investering

Voor de volgende kosten kunt u subsidie krijgen:

- kosten voor de bouw, verwerving, inrichting of verbetering van onroerende zaken;
- kosten voor de aanschaf of huurkoop van nieuwe machines en apparatuur, waarvan men de eerste gebruiker is;
- algemene kosten die te maken hebben met de kosten die hierboven staan, zoals kosten voor ingenieurs, architecten, adviseurs, patenten en vergunningen.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Bedragen worden jaarlijks vastgesteld.

2008: € 27 mln. Voor elke aanvraagperiode is een subsidiebudget beschikbaar van € 13.500.000. Hiervan is € 10.000.000 bestemd voor investeringen in semi-gesloten kassystemen en € 3.500.000 voor overige innovatieve energiesystemen.

2009: € 28 mln. Voor deze subsidie is in totaal € 28 mln. beschikbaar verdeeld over twee periodes van elk € 14 mln. Per periode is er € 10 mln. voor semi-gesloten kassystemen en € 4 mln. voor overige duurzame energiesystemen.

2010: € 34 mln. respectievelijk € 26 mln. semi-gesloten kassystemen en € 8 mln. overige energiesystemen.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

Maximaal 40% van de kosten die onder de subsidie vallen kan worden vergoed.

Het maximum is € 2.000.000 per aanvraag voor de semi-gesloten kassystemen en voor overige energiesystemen € 1.500.000 (2009). Als men via een andere regeling ook subsidie ontvangt voor deze investeringen, dan krijgt men minder subsidie. Als men via een andere regeling bijvoorbeeld 20% subsidie ontvangt, dan kan men via de Marktintroductie energie-innovaties maximaal 20% subsidie erbij krijgen. Als een samenwerkingsverband tussen glastuinbouwonderneming(en) en landbouwonderneming(en) een energiesysteem installeert, dan bekijkt Dienst Regelingen hoeveel energie de glastuinbouwonderneming(en) hieraan krijgt. Als die lager is dan 100%, dan krijgt men naar rato minder subsidie.

Hoogte voorschot

Maximaal kan een voorschot worden verkregen tot maximaal 80% van het subsidiebedrag. Een voorschot is minimaal € 200.000.

Relatie met andere subsidies

Men ontvangt voor dit project geen subsidie via de Tijdelijke energieregeling markt en innovatie (TERM) of de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO) voor de sector groenten en fruit. Als men via een andere regeling ook subsidie ontvangt voor deze investeringen, dan krijgt men minder subsidie. Zie hiervoor bij 'Absolute hoogte van het subsidiebudget'.

Deze regeling is onderdeel van

Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2) 2007-2013.

Openstellingsperiode

In 2009 zijn de openstellingperiodes 2 februari tot en met 13 maart 2009 en 15 september tot en met 30 oktober 2009.

B3.2.2 SDE-regeling

Doel

Het ministerie van Economische Zaken wil bedrijven en particulieren steunen als zij energie produceren op een manier die het milieu nauwelijks belast. Zo komt er immers meer duurzame energie. De SDE vult opbrengsten van onrendabele projecten aan voor een periode van twaalf tot vijftien jaar. Zo kunnen investeerders een zeker rendement krijgen op hun projecten op het gebied van duurzame energie.

Voor wie

De SDE is bedoeld voor particulieren, bedrijven en organisaties die met een nieuwe installatie elektriciteit en/of gas gaan produceren binnen de genoemde productiecategorieën.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

Bij de netbeheerder moet worden gevraagd voor toestemming voor levering van elektriciteit of gas aan het net. Er dient een productiemeter te worden plaatsen die voldoet aan de Meetcode. Verder is een registratie bij CertiQ wenselijk. Verder dient men in het bezit te zijn van alle benodigde vergunningen (uitzondering is Zon Pv).

Afronding investering

De ingebruikname van de duurzame-energie-installatie moet plaatsvinden binnen 4 jaar na verlening van de SDE-subsidie.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

De toekenning geschiedt op basis van de volgorde van binnenkomst.

Soort investering

De SDE geeft investeerders in duurzame energie een langjarige zekerheid. Hier-voor is een systeem opgezet dat het verschil vergoedt tussen de kostprijs van de 'reguliere energie' en de duurzame energie; levert duurzame energie uit het project te weinig op, dan vult de SDE de opbrengsten aan. Dit gebeurt voor een periode van vijftien jaar (Waterkracht, Afvalverbranding, Zon-PV en Wind op land) of twaalf jaar (Overige Biomassacategorieën en Groen gas). Eigenlijk is er geen subsidie op investeringen. Er wordt namelijk geen ondersteuning gegeven op de aanschaf van installaties maar er is een vergoeding voor mogelijke lage opbrengsten ten opzichte van gangbare energie ofwel een exploitatiesubsidie.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Het te committeren budget van de SDE voor 2008 is € 1.344 mln.

Het SDE-budget voor 2009 is € 2.585 mln. Dit is exclusief het budget voor Wind op Zee.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

De maximumsubsidie waarop men recht heeft, is het verschil tussen de volgen-de twee bedragen (€/kWh of €/m³):

- het basisbedrag
Dit is de gemiddelde kostprijs van de duurzame energieoptie die men produceert, oftewel de som van investerings- en exploitatiekosten, plus een redelijke winstmarge, gedeeld door de te verwachten hoeveelheid geproduceerde duurzame energie.
- de basiselektriciteitsprijs/basisgasprijs
Het ministerie van Economische Zaken heeft deze prijs vastgesteld. Het is de prijs van een duurzame energieoptie die de komende jaren minimaal op de markt wordt gerealiseerd. Deze prijs is fictief. Als de elektriciteitsprijs nog lager wordt dan deze basisprijs, wordt geen extra subsidie betaald. Het basisbedrag en de basiselektriciteitsprijs van de verschillende productie-categorieën worden jaarlijks vastgesteld door de minister van Economische Zaken. Dit gebeurt op basis van berekeningen van het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN). Deze bedragen gelden vervolgens voor de gehele looptijd van de SDE-subsidie. De werkelijke subsidie waarop men recht hebt, is het verschil tussen de volgende twee bedragen (€/kWh of €/m³):

Het basisbedrag - het correctiebedrag

Dit is de elektriciteitsprijs of de gasprijs, gecorrigeerd met andere factoren die op deze prijs van invloed zijn. Het correctiebedrag van de verschillende productie-categorieën wordt elk jaar geraamd en vastgesteld door de minister van Economische Zaken, op basis van berekeningen van ECN.

Hoogte voorschot

SenterNovem verstrekt eerst maandelijks voorschotten op de te ontvangen subsidie. Deze worden gebaseerd op 80% van de geraamde jaarproductie.

Relatie met andere subsidies

Aangemeld bij Brussel.

Deze regeling is onderdeel van

De SDE maakt deel uit van het kabinetsbeleid: 'Schoon en Zuinig, nieuwe energie voor het klimaat'. Dit beleid streeft naar 20% duurzaam geproduceerde energie in 2020.

Openstellingsperiode

SDE-aanvragen voor de productiecategorieën Zon-PV, Biomassa, Afvalverbranding en Groen gas kunnen worden ingediend van 1 april tot 1 augustus 2008. SDE-aanvragen voor de productiecategorie Wind op land kunnen worden ingediend van 1 april tot 1 december 2008.

B3.2.3 LNV-Demonstratieprojecten

Doel

Het verbeteren van de concurrentiepositie door middel van het ondersteunen van het in de praktijk op grote schaal uittesten en demonstreren van resultaten van nieuwe ideeën. Doel kan zijn het verspreiden van kennis, demonstreren van nieuwe technologieën die verder gaan dan het wettelijk minimum of de toepassing van vernieuwingen te stimuleren die vanuit het oogpunt van milieu- of natuurdoeleinden een positief effect hebben.

Voor wie

Landbouwondernemingen of samenwerkingsverbanden.

In het samenwerkingsverband zijn een aantal combinaties mogelijk. Ten minste één landbouwonderneming met:

- een Agro-mkb-onderneming, bosbouwonderneming of onderneming werkzaam in de voedselindustrie;
- een vereniging of stichting, werkzaam op het gebied van de landbouwonderneming of bosbouwonderneming;
- advies-, onderwijs- of opleidingsinstelling.

De openstelling van Demonstratieprojecten 2008 kende vier onderdelen. De verschillende onderdelen waren:

- biologische landbouw;
- energie (voor sectoren glastuinbouw, bloembollenteelt en paddenstoelen);
- intensieve veehouderij en Melkveehouderij (nieuw in 2008).

Per onderdeel waren thema's benoemd. Het project moet gericht zijn op een van die thema's om in aanmerking te komen voor subsidie.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

De voorwaarden die voor alle onderdelen gelden zijn:

- het project richt zich op vernieuwingen in de productiekolom van land- en bosbouwproducten. Deze vernieuwingen moeten voldoende perspectief bieden voor toepassing op bedrijfsniveau;
- het project draagt bij aan de bevordering van de toepassing van nieuwe kennis of technologieën, die verder gaan dan de wettelijke minimumnormen;
- er moet na afloop van ieder jaar een voortgangsrapportage worden opgestuurd;
- er moet na afloop van het project een eindverslag worden opgestuurd;
- er wordt onmiddellijk na afloop over de resultaten van het project in ten minste één vakblad gepubliceerd;
- het project wordt in Nederland uitgevoerd.

Afronding investering

Het project duurt maximaal 3 jaar, starten moet binnen 6 maanden na ontvangst van de toewijsbrief.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

Een onafhankelijke beoordelingscommissie beoordeelt alle projecten. De projecten die het meeste voldoen aan de beoordelingscriteria komen als eerste in aanmerking voor subsidie. De aanvraag concurreert dus met andere aanvragen. Wanneer krijgt een project een hogere rangschikking?

- De vernieuwing biedt meer perspectief voor toepassing op bedrijfsniveau.
- De vernieuwing is verder ontwikkeld.
- Het project draagt meer bij aan het bevorderen van de toepassing van nieuwe kennis of technologieën in de hele sector.
- Het ingediende project heeft een groter draagvlak bij relevante vaktechnische, dienstverlenende, branche- of standsorganisaties.
- Uit het communicatieplan blijkt dat het een beter bereik heeft bij relevante doelgroepen.

Specifiek voor energie

- Het project leidt tot grotere energiebesparing, de energiebesparing is toepasbaar op een groter aantal bedrijven of hectares.
- Het project is relevant voor meerdere gewassen of gewasgroepen (als het project betrekking heeft op de glastuinbouw).
- Het project sluit beter aan bij de doelstellingen van het werkprogramma Schoon en Zuinig.
- Specifiek intensieve veehouderij of melkveehouderij.
- Het project sluit meer aan bij de innovatieagenda van uw sector.
- Het project sluit meer aan bij de doelstellingen van de integraal duurzame, diervriendelijke stal of het houderijsysteem.

Soort investering

De nu volgende kosten zijn declarabel:

- opleiding en training van personen die het project uitvoeren;
- levering van materiaal en diensten door derden;
- informatieverstrekking en publiciteit;
- huur of huurkoop van de bedrijfsmiddelen die voor het project noodzakelijk zijn (bij noodzakelijke bedrijfsmiddelen kunnen alleen de kosten worden gedeclareerd tussen aankoopprijs en gerealiseerde of getaxeerde verkoopprijs);
- loon voor eigen personeel dat voor het project is ingezet;
- eigen arbeid in het kader van het project;
- reiskosten, kosten voor huur van vergaderzalen en andere uitvoeringskosten;
- investeringen in bedrijfsmiddelen, die noodzakelijk zijn voor het project (beperkt subsidiabel);
- de accountantsverklaring, die nodig is bij de vaststelling van de subsidie.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Tabel B3.1	Voor 2008 bedrag het subsidieplafond (€) voor de verschillende onderdelen
Biologische landbouw	495.000
Energie	1.452.500
Intensieve veehouderij	600.000
Melkveehouderij	550.000
Totaal bedrag	3.097.500

Absolute hoogte van het subsidiebudget

Men krijgt subsidie voor maximaal 50% van de totale kosten die onder de subsidie vallen (70% bij samenwerkingsprojecten). De kosten waarvoor het bedrijf of het samenwerkingsverband subsidie aanvraagt, moeten altijd meer zijn dan € 15.000.

Hoogte voorschot

Als het project is goedgekeurd, kan men een voorschot aanvragen. Men kan maximaal 80% van de subsidie als voorschot ontvangen. Het is een voorschot op het definitieve subsidiebedrag en men krijgt het alleen voor gemaakte én betaalde kosten.

Relatie met andere subsidies

Deze regeling is onderdeel van

De openstellingen voor Demonstratieprojecten vallen onder het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2).

Openstellingsperiode:

1 september tot en met 15 oktober 2008.

B3.2.4 EOS-Demo-regeling

Doel

De regeling EOS: Demonstratie geeft specifieke ondersteuning aan energiedemonstratieprojecten in Nederland en is gericht op het realiseren van een duurzame energiehuishouding in Nederland. Er wordt subsidie verleend voor een

eerste toepassing van nieuwe energietechnologieën in de omgeving waarin ze daadwerkelijk worden gebruikt. De regeling geeft subsidie aan projecten die voor Nederland nieuwe of vernieuwende technologie, een nieuw systeem, een nieuwe functie (met bestaande technologie) of een combinatie van nieuwe en bestaande technologie in zich hebben. Dit alles eventueel gecombineerd met een nieuwe aanpak en de daarmee direct in verband staande sociale of economische aspecten. Doel is om via deze regeling technische of economische risicovolle projecten die door het bedrijfsleven in één van genoemde vormen wordt toegepast te ondersteunen. Een succesvolle demonstratie zal gevolgd worden door marktintroductie van de technologie, methode of systeem. Als energithema worden aangewezen:

- a. biomassa;
- b. nieuw gas/schoon fossiel en efficiënt gebruik van gas;
- c. efficiëntieverbetering in de industriële en landbouw sector;
- d. gebouwde omgeving;
- e. opwekking en netten.

Voor wie

In principe komen alle Nederlandse kennisinstellingen en bedrijven in aanmerking voor EOS-subsidie. Sinds 2005 ook specifiek opengesteld voor landbouw-ondernemers. Omdat het ook wenselijk is om ook in de landbouw duurzame energietechnologieën worden toegepast en wordt daarmee een bijdrage geleverd aan de doelstelling om te komen tot een duurzame energie huishouding.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

Het project dient te worden uitgevoerd in Nederland. Gedeeltelijke uitvoering buiten Nederland is alleen mogelijk met schriftelijke toestemming van SenterNovem.

Aan een ondernemer in de landbouwsector wordt slechts subsidie verstrekt indien deze:

- a. aan de hand van een beoordeling van de vooruitzichten kan aantonen dat het landbouwbedrijf economisch levensvatbaar is;
- b. voldoet aan de normen gesteld bij of krachtens de Wet milieubeheer, de Wet verontreiniging oppervlaktewater, de Meststoffenwet, de Wet bodem-

- bescherming, de Bestrijdingsmiddelenwet 1962, de Gezondheids en welzijnswet voor dieren, de Diergeneesmiddelenwet en de Plantenziektewet;
- c. over voldoende vakbekwaamheid en deskundigheid beschikt, wat blijkt uit:
1. het bezit van een getuigschrift van een erkende landbouwkundige opleiding of van een opleiding van een hiermee gelijkwaardig niveau; of
 2. de omstandigheid dat de ondernemer ten minste drie jaren op een landbouwonderneming werkzaam is geweest.

Afronding investering

De subsidieontvanger rondt het project binnen 3 jaar af.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

De commissie rangschikt een project hoger naarmate het meer bijdraagt aan een duurzame energiehuishouding en het meer innovatief van aard is. Twee hoofdcriteria zijn van belang. Bij de beoordeling geldt dat criterium 1 tweemaal zo zwaar meetelt als criterium 2.

Criterium 1: Bijdrage aan een duurzame energiehuishouding

- A Technologische aspecten
1. besparing van primaire energie (PJ) en/of de besparing van CO₂-emissie (equivalent) op projectniveau;
 2. het herhalingspotentieel en de benutting hiervan.
- B Economische ontwikkelingen
1. kostprijsontwikkeling en marktverwachting van de techniek en/of het eindproduct (bijvoorbeeld elektriciteit);
 2. kostenbesparing ten opzichte van de referentietechnologie.
- C Slaagkans van het project en de verwachting voor verdere marktintroductie, let hierbij ook op sociaal economische aspecten.
- D Samenwerking en kennisoverdracht.

Criterium 2: Innovatie

De bijdrage aan de innovatie ten opzichte van de huidige stand van de techniek in Nederland.

Soort investering

Tot de subsidiabele kosten van het project behoren per kostensoort berekende investeringskosten van het project verminderd met de referentiekosten, extra opbrengsten en voordelen gedurende de eerste vijf jaar van de gebruiksduur. De verkening van besparingen en opbrengsten betreft bijvoorbeeld de besparing op brandstoffen.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Totale subsidiepot voor EOS-Demo in 2007 bedroeg € 15 mln. Deze regeling was voor het laatst opengesteld in 2007.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

- De subsidie bedraagt 40% van de projectkosten. Het percentage wordt met 10%-punten verhoogd, indien de aanvrager een ondernemer is die een kleine of middelgrote onderneming.
- Maximale subsidie bedraagt €1.000.000 per project. Met dien verstande aan een ondernemer die een glastuinbouwbedrijf exploiteert niet meer subsidie wordt verstrekt dan het maximum dat is vastgelegd in het programmeringsdocument voor plattelandsontwikkeling voor Nederland met betrekking tot de programmaperiode 2000-2006.
- De subsidie voor de projectkosten aan uitbesteding (kosten derden) bedragen maximaal 50% van de meerkosten van het project.

Hoogte voorschot

In totaal zal het bedrag aan voorschotten niet groter zijn dan 80% van het bij de subsidieverlening vermelde maximale subsidiebedrag. Het voorschotbedrag moet minimaal € 15.000 bedragen.

Relatie met andere subsidies

- Projecten die al MEP-subsidie ontvangen komen niet in aanmerking voor subsidie uit de EOS: Demonstratieregeling.
- Projecten die al subsidie ontvangen uit andere regelingen van het ministerie van Economische Zaken komen niet in aanmerking voor subsidie uit de EOS: Demonstratieregeling. Subsidies van overige bestuursorganen (bijvoorbeeld gemeenten, provincies, productschappen, waterschappen, het Rijk, de Europese Unie, enzovoort) mogen cumuleren met de EOS: Demonstratiesubsidie tot maximaal 40% van de meerkosten.

Deze regeling is onderdeel van
Besluit EOS: demo en transitie-experimenten.

Openstellingsperiode
EOS-Demo is in 2008 niet opengesteld en vooralsnog ook niet in 2009.¹

B3.3 Innovatie

B3.3.1 Innovatieprojecten

Doel

Deze subsidie is er ter stimulering van het innovatieve vermogen in de landbouwsector of de bosbouwsector. Innovatie is nodig om ook op langere termijn bij te dragen aan de verbetering van de concurrentiepositie. Een innovatieproject is een project met activiteiten voor:

- a. het creëren van nieuwe, gewijzigde of verbeterde producten, technieken, systemen, processen, diensten of organisatievormen. Het gaat hier niet om commerciële toepassing op praktijkschaal;
- b. het verkrijgen van kennis voor de activiteiten die onder a) staan.

Er bestaan vier categorieën innovatieprojecten:

- productinnovaties
Het ontwikkelen van nieuwe producten inclusief de marktpositionering.
- procesinnovaties
Innovaties gericht op het verbeteren van de bedrijfsprocessen.

Deze innovaties zijn veelal gericht op kostenverlaging of efficiencyverbetering.

- organisatorische innovaties
Voor het realiseren van integrale vernieuwingen op langere termijn van bestaande producten en processen via samenhangende verbeteringen in technologie, institutie, gedrag en cultuur.
- marktgerichte innovaties

¹ Recent is afgesproken dat er per eind juni 2009 wederom een openstelling zal plaatsvinden. Hiervoor wordt € 7 miljoen beschikbaar gesteld.

Innovatieve manieren waarop markten worden verkend, ontwikkeld en onderhouden.

Voor wie

Landbouwondernemingen werkzaam in de melkvee-, vleesvee-, schapen-, geiten-, varkens-, kalveren-, paarden-, pluimvee-, inclusief eenden- en kalkoenenhouderij, of konijnenhouderij, of door samenwerkingsverbanden van deze ondernemingen die voor gezamenlijke rekening en risico het project uitvoeren.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

- Project wordt uitgevoerd in Nederland.
- De kosten die onder de subsidie vallen zijn minimaal € 10.000.
- Subsidiebedragen boven € 125.000 kan naar een accountantsverklaring worden gevraagd.
- Start van het project is pas toegestaan op of na de datum van de toewijsbrief.

Afronding investering

Het innovatieproject moet binnen drie jaar na de start zijn afgerond.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

De beoordelingscommissie beoordeelt de projecten op basis van een aantal criteria. Zij beoordeelt in welke mate het project:

- a. een meer innovatief karakter heeft;¹
- b. meer economisch of technisch perspectief heeft op toepassing op praktisch-schaal;
- c. een groter uitstralingseffect kan hebben voor toepassing door andere ondernemingen.

¹ Als het project in vergelijking met andere projecten meer aansluit bij de innovatieagenda van de sector of een meer duurzaam karakter heeft, dan wordt dit beschouwd als innovatiever waardoor de kans op subsidie toeneemt.

Per landbouwonderneming kan slechts een aanvraag tot subsidieverlening worden ingediend.

Soort investering

- a. Loonkosten van het direct bij de uitvoering van het project betrokken personeel van de subsidieontvanger.
- b. Aan derden verschuldigde kosten ter zake van studies, onderzoeksactiviteiten, proces- en ketenmanagement, de verwerving van kennis en intellectuele eigendomsrechten evenals ter zake van de bescherming van die rechten, met uitzondering van winstopslagen bij transacties binnen een groep.
- c. De kosten van aangeschafte machines en apparatuur, gebaseerd op historische aanschafprijzen of de aan het project toe te rekenen leasetermijnen, met uitzondering van financieringskosten en winstopslagen bij transacties binnen een groep, tot ten hoogste 50%.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2008 stelde LNV in totaal € 2.100.000 beschikbaar. Dit budget is verdeeld over de twee openstellingen voor specifieke doelgroepen:

- € 900.000 voor de melkveehouderij;
- € 1.200.000 voor de varkenshouderij, pluimveehouderij inclusief eenden en kalkoenen en de konijnenhouderij

In 2009 is het subsidieplafond € 2.000.000.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

- Vijftig procent van de kosten die onder de subsidie vallen tot een bedrag van € 900.000 en 25% van de kosten die onder de subsidie vallen boven een bedrag van € 900.000, als men ervoor kiest de kennis en informatie die men met het project krijgt, wel openbaar te maken.
- Vijfentwintig procent van de kosten die onder de subsidie vallen, als men ervoor kiest de kennis en informatie die men met het project krijgt, niet openbaar te maken.
- Maximaal € 1.000.000 subsidie per aanvraag.

Hoogte voorschot

Als het project is goedgekeurd, kan er een voorschot worden aangevraagd. Maximaal 80% van het subsidiebedrag is als voorschot beschikbaar.

Relatie met andere subsidies

Ingeval aan een landbouwonderneming subsidie is verleend voor een project dat gedeeltelijk uit andere hoofde wordt gesubsidieerd, wordt een zodanig subsidiebedrag vastgesteld dat het totaal van alle subsidies voor dat project niet hoger is dan 75% van de subsidiabele kosten.

Deze regeling is onderdeel van
Kaderregeling LNV-subsidies.

Openstellingsperiode

Voor 2009 is de openstellingsperiode 2 februari tot en met 27 februari 2009.

B3.3.2 Samenwerking bij innovatieprojecten

Doel

Ter bevordering van de samenwerking tussen landbouwondernemingen, bosbouwondernemingen en agro-mkb-ondernemingen kan een subsidie worden verkregen ter dekking van de voor de samenwerking gemaakte kosten voor de uitvoering van een innovatieproject.

Een project dat een samenhangend geheel van activiteiten vormt die zijn gericht op:

- a. het creëren van nieuwe, gewijzigde of verbeterde producten, technieken, systemen, processen, diensten of organisatievormen tot aan, maar niet met inbegrip van commerciële toepassing op praktijkschaal;
- b. het verwerven van kennis voor de activiteiten, bedoeld in onderdeel a.

Innovatie is nodig om ook op langere termijn perspectief te houden.

Samengevat richten de openstellingen zich op:

- het vergroten van samenwerking (binnen en buiten de productiekolom);
- innovaties die voor de hele sector, of zelfs daarbuiten, van belang kunnen zijn.

Voor wie

Heeft men een landbouwonderneming in een van de volgende sectoren:

1. melkvee-, vleesvee-, schapen-, geiten-, varkens-, kalveren-, paarden-, pluimvee-, inclusief eenden- en kalkoenenhouderij, of konijnenhouderij;
dan wel

2. bijenhouderij, glastuinbouw, paddestoelenteelt, akkerbouw, opengrondstuintbouw of teelt van plantaardig uitgangsmateriaal.

Ondernemingen en instellingen die gericht zijn op onderzoek, scholing, opleiding, voorlichting, advies of begeleiding komen niet in aanmerking voor subsidie.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

- Men voert uw project in Nederland uit.
- De kosten die onder de subsidie vallen zijn minimaal € 10.000.
- Is de subsidie € 125.000 of meer kan om een accountantsverklaring worden gevraagd.
- Men mag pas met het project starten op of na de datum van de toewijsbrief.

Afronding investering

De uitvoering van uw project duurt maximaal drie jaar.

Waar indienen

Dienst Regelingen.

Beoordeling ingediende projecten

De beoordelingscommissie beoordeelt de projecten op basis van een aantal criteria. Zij beoordeelt in welke mate het project:

- a. een meer innovatief karakter (*) heeft;
- b. meer economisch of technisch perspectief heeft op toepassing op praktijk-schaal;
- c. een groter uitstralingseffect kan hebben voor toepassing door andere ondernemingen;
- d. een duurzaam karakter (***) heeft.

De beste projecten komen zo als eerste in aanmerking voor subsidie.

- (*) Naarmate het project meer aansluit bij de programmalijnen van de desbetreffende sectorale innovatieagenda's wordt het als innovatiever beschouwd en maakt het meer kans op subsidie.

- (**) Naarmate het project meer aansluit bij de doelstellingen van de integraal duurzame en diervriendelijke stal of het houderijsysteem voor de sectoren (melkvee-, vleesvee-, schapen-, geiten-, varkens-, kalveren-, paarden-, pluimvee-, inclusief eenden- en kalkoenenhouderij, of konijnenhouderij), wordt het als duurzamer beschouwd en maakt het meer kans op subsidie.

Soort investering

De volgende kosten komen in aanmerking voor de subsidie:

- a. loonkosten van het direct bij de uitvoering van het project betrokken personeel van de subsidieontvanger;
- b. aan derden verschuldigde kosten ter zake van studies, onderzoeksactiviteiten, proces- en ketenmanagement en ter zake van de verwerving van kennis en intellectuele eigendomsrechten evenals ter zake van de bescherming van die rechten, met uitzondering van winstopslagen bij transacties binnen een groep;
- c. kosten voor de aanschaf van machines en apparatuur, nieuw of tweedehands, in geval van huurkoop gebaseerd op de aan het project toe te rekenen leasetermijnen, met uitzondering van financieringskosten en winstopslagen bij transacties binnen een groep;
- d. kosten voor organisatie en facilitering van het samenwerkingsverband, waaronder begrepen verwerving van onroerende zaken, zaalhuur, vergaderfaciliteiten en bureaunkosten;
- e. kosten voor een procesbegeleider of ketenmanager;
- f. kosten voor een studie naar de haalbaarheid van de ontwikkeling van nieuwe producten, procedés en technologieën in de landbouw-, de voedsel- en bosbouwsector;
- g. kosten gemoeid met het testen van de nieuwe producten, procedés en technologieën;
- h. kosten voor investeringen in onroerende zaken;
- i. kosten van eigen arbeid van de betrokken ondernemer.

De bedoelde kosten komen uitsluitend in aanmerking voor de subsidie voor zover zij worden gemaakt vóórdat de nieuwe producten, procedés en technologieën, (onderdelen f en g), voor commerciële doeleinden toegepast worden.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2007 stelde LNV in totaal € 9.750.000 beschikbaar.

In 2008 stelde LNV € 8.020.000 beschikbaar.

Het subsidieplafond voor 2009 bedraagt:

1. voor de sectoren melkvee, vleesde, schapen-, geiten-, varkens-, kalveren-, paarden-, pluimvee-, inclusief eenden- en kalkoenenhouderij, of konijnenhouderij € 3.250.000;
dan wel
2. voor de sectoren bijenhouderij, glastuinbouw, paddestoelenteelt, akkerbouw, opengrondstuinbouw of teelt van plantaardig uitgangsmateriaal: € 3.750.000.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

- De subsidie is maximaal 35% van de kosten die onder de subsidie vallen, met een maximum van € 500.000 per aanvraag. Daarbij geldt dat de subsidie voor onderstaande kosten ten hoogste € 400.000 is.
- Kosten voor de aanschaf van machines en apparatuur, nieuw of tweedehands, in geval van huurkoop gebaseerd op de aan het project toe te rekenen leasetermijnen, met uitzondering van financieringskosten en winst-opslagen bij transacties binnen een groep.
- Kosten voor investeringen in onroerende zaken.

Als men bij de aanvraag tot subsidievaststelling een subsidiebedrag vraagt dat meer dan 3% hoger is dan het bedrag dat wij kunnen toewijzen, kan dit gevolgen hebben voor het bedrag dat we u uiteindelijk uitbetalen.

Hoogte voorschot

Als het project is goedgekeurd, kan men een voorschot aanvragen. Men kan een voorschot krijgen tot maximaal 80% van het subsidiebedrag.

Relatie met andere subsidies

Niet bekend.

Deze regeling is onderdeel van

De openstellingen voor 'Samenwerking bij innovatieprojecten' vallen onder het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2007-2013 (POP2).

Openstellingsperiode

Van 1 juni tot met 15 juli in 2009 voor alle sectoren.

B3.3.3 Innovatieprestatiecontracten (IPC)

Doel

De IPC-regeling geeft mkb-bedrijven de mogelijkheid om hun eigen meerjarige innovatietraject op te starten waarbij de mkb-er zelf bepaalt op welk gebied de innovatie plaatsvindt. Hierbij is ook samenwerking met andere bedrijven binnen het IPC essentieel. De deelnemende mkb-bedrijven voeren met behulp van een penvoerder een eigen meerjarig innovatieplan uit, waaronder ook collectieve projecten met andere IPC-deelnemers. Van belang bij het IPC is de samenwerking en kennisoverdracht binnen een groep mkb-bedrijven die samenhang met elkaar hebben bijvoorbeeld keten, regio, thema, branche, enzovoort. Met kennisoverdracht wordt bedoeld het gebruik maken van elders - buiten de eigen IPC - ontwikkelde kennis.

De penvoerder is een organisatie die namens de deelnemers optreedt als projectleider van het (te vormen) samenwerkingsverband.

De IPC-subsidieregeling kent 2 fasen:

1. de pré-IPC-fase: dit is de fase waarin de penvoerder de mogelijkheden van samenwerking verkent en voorbereidingen treft voor de start van een IPC;
2. de IPC-fase: dit is de fase waarin de bedrijven hun innovatieplan uitvoeren en daarbij gebruik maken van externe kennis en samenwerking. Iedere fase wordt apart aangevraagd. Uit een aanvraag voor een pré-IPC moet duidelijk blijken dat er met mkb-bedrijven naar een aanvraag voor een IPC wordt toegewerkt. Daarbij is het de bedoeling tot een groep van 15-35 deelnemende ondernemers te komen.

Voor wie

Mkb-ondernemers. De subsidieregeling IPC stimuleert mkb-ondernemers om hun individuele innovatieplannen te realiseren door middel van samenwerking en kennisoverdracht. Het betreft samenwerking met andere mkb-ondernemers waarmee ze een inhoudelijke samenhang hebben, bijvoorbeeld keten, regio, thema, branche, enzovoort. Met kennisoverdracht wordt bedoeld het gebruik maken van elders - buiten de eigen IPC - ontwikkelde kennis. De ondernemers voeren tijdens het IPC eigen innovatieplannen uit en werken tevens voor wat betreft collectieve projecten samen met andere IPC-deelnemers. De subsidieregeling is vraggestuurd. De IPC-deelnemers worden ondersteund door een penvoerder die faciliterend optreedt en (deels) de IPC projectadministratie van de deelnemers op zich neemt. De penvoerder is een (mkb-)organisatie die geen

winstoogmerk heeft en de doelstelling heeft de belangen van ondernemers te behartigen.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

Als de afgelopen 3 jaar al een aanvraag is ingediend zal de aanvraag worden afgewezen. Indien de IPC-penvoerder niet aannemelijk maakt dat er een aanzienlijke kans is, dat de subsidiabele activiteiten zullen leiden tot het tot stand komen van een IPC-verband of dat er van de activiteiten onvoldoende positieve gevolgen voor de Nederlandse economie te verwachten zijn, zal tevens geen subsidie worden verleend.

- a. Enkele sectoren zijn uitgesloten: de vervoersector en de productie, verwerking of verhandeling van landbouw-, visserij- en aquacultuurproducten. Aan ondernemers in deze sectoren wordt geen subsidie verstrekt.
- b. De subsidiabele kosten, zoals beschreven in het bij de aanvraag gevoegde innovatieplan, minder bedragen dan € 60.000.
- c. De subsidiabele kosten voor collectieve activiteiten, zoals beschreven in de gezamenlijke innovatieplannen, niet ten minste € 10.000, vermenigvuldigd met het aantal deelnemers, bedragen.

Afronding investering

De pre-IPC-fase mag maximaal 1,5 jaar duren, met uitzondering van het selecteren van deelnemers (0,5 jaar) Binnen 3 jaar moet tot afronding van de IPC-fase worden gekomen.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

Het subsidieplafond wordt op volgorde van binnenkomst van de aanvragen verdeeld.

Jaarlijks beschikbare bedrag

In 2008 was er € 10.500.000 beschikbaar.

Soort investering

Investerings die leiden tot nieuwe (delen van) producten/diensten/(productie)-processen of een combinatie hiervan. Delen van de investeringen moeten geschieden in samenwerking met andere ondernemers.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

- Pre-IPC-fase

De subsidiabele activiteiten, worden voor 50% gesubsidieerd, met een maximum van € 175.000 voor het geheel van de genoemde activiteiten. Alleen voor de genoemde subsidiabele activiteiten van het verspreiden van de resultaten in het kader van een tot stand gekomen IPC-verband tijdens het innovatietraject is (ook) een specifiek maximum gesteld, namelijk € 25.000.

- IPC-fase

De subsidie bedraagt 50% van de subsidiabele kosten van de IPC-deelnemer met een maximum van € 50.000 per IPC-deelnemer en daarenboven 100% van de kosten die een IPC-deelnemer is verschuldigd aan de IPC-penverder tot een maximum van € 6.500 (eerste lid). Op deze bedragen kan worden gekort. Deze korting vindt plaats, indien niet ten minste 60% van de maximaal voor subsidie in aanmerking komende subsidiabele kosten door de deelnemer is verschuldigd aan derden. De subsidie wordt ook verlaagd, indien aan het 'eind van de rit' blijkt dat de kosten voor collectieve activiteiten minder bedragen dan 20% van de totale subsidiabele kosten. De kortingen werken cumulatief.

Hoogte voorschot

- IPC-fase

De hoogte van het eerste voorschot bedraagt 50%, de hoogte van het tweede voorschot bedraagt 0% en de hoogte van het derde voorschot bedraagt 30%.

Relatie met andere subsidies

De de-minimisverordening.

Deze regeling is onderdeel van

- Kaderregeling EZ-subsidies.
- Subsidieregeling innoveren.

Openstellingsperiode

- Begindatum indieningstermijn 15-01-2009.
- Einddatum indieningstermijn 31-12-2009.

B3.3.4 Innovatiekrediet

Doel

Het Innovatiekrediet is bestemd voor de ontwikkelingsfase van een technisch nieuw product, proces of dienst. Er kleven nog aanzienlijke technische risico's aan de ontwikkeling. Ook de ontwikkeling van medische producten die een klinische studie vergen kan worden ondersteund. De technische uitdaging is zorgvuldig geïnventariseerd en de aanpak is doordacht. Gezien het naar verhouding grote financiële risico, wordt op de bijbehorende investering een attractief rendement voorzien. Het commercieel perspectief moet dan ook veelbelovend zijn.

Voor wie

Zowel starters als gevestigde mkb'ers kunnen profiteren van het Innovatiekrediet. Als nieuwkomer krijgt men zo belangrijke financiële ondersteuning van uw project. Als bestaand bedrijf wordt de drempel lager om binnen het R&D-budget van uw bedrijf middelen vrij te maken voor een écht vernieuwend project. Een project dat wellicht meer technisch risico in zich bergt, maar dat van groot belang is voor de toekomst van uw bedrijf. De land- en tuinbouw wordt niet als aparte categorie genoemd.

Financiële vorm van ondersteuning Krediet.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van krediet

- Om voor het Innovatiekrediet in aanmerking te komen, zijn geen zekerheden vereist, zoals verpanding van voorraden, debiteuren, machines en inventaris. Wel wordt er pandrecht op de kennis en prototypen die uit het project voortkomen.
- De aanvraag bevat een actueel businessplan en een degelijk projectplan.

Afronding investering

De maximale projectduur is 4 jaar. Na deze 4 jaren heeft men 6 jaar de tijd de lening terug te betalen. Een kortere betalingsregeling is ook mogelijk.

Waar indienen
SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten
Op volgorde van binnenkomst van de aanvragen.

Soort investering

- Het Innovatiekrediet is een risicodragend krediet voor de ontwikkeling van een nieuw product. Mocht het project in technische zin mislukken, dan hoeft men het geleende bedrag *niet* terug te betalen.
- Uiteraard blijft het mogelijk dat het project weliswaar in technische zin de eindstreep haalt, maar men er niet in slaagt er een commercieel succes van te maken. In dat geval dient men de lening *wél* af te lossen.
- Als het project is afgerond en de commerciële fase aanbreekt, begint men met de aflossing van het krediet. Vooraf wordt een terugbetaalschema overeengekomen.
- De lening is rentedragend. De hoogte van de rente is afhankelijk van het risico. De rente wordt bijgeschreven, dus men betaalt de rente achteraf.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

Het budget voor 2009 voor technische ontwikkelingsprojecten bedraagt € 25 mln.

Absolute hoogte van het krediet

- Met het Innovatiekrediet kunnen zowel kleine als grote projecten financiële ondersteuning krijgen. De minimale projectomvang bedraagt € 300.000. Het maximale krediet bedraagt € 5 mln.
- Het Innovatiekrediet bedraagt maximaal 35% van de totale projectkosten. Voor de overige 65% dient men dus andere financiering te voorzien. Men komt alleen voor het Innovatiekrediet in aanmerking als men het project niet uit eigen middelen kan financieren.

Hoogte voorschot

Het krediet wordt in fasen beschikbaar gesteld, aan de hand van de resultaten die men tussentijds bereikt.

Relatie met andere financieringsfaciliteiten

Deze regeling voorziet in een risicodragende vorm van projectfinanciering aan ondernemers in het mkb. Deze faciliteit stelt met name banken en andere financiers in staat om ondernemers een financiering te verstrekken door aanvullende zekerheden te bieden en is niet specifiek gericht op ontwikkelingsprojecten. Deze stimuleringen van ondernemingsfinanciering zijn niet van toepassing op financiering in een vroeg en risicovol stadium van een ontwikkeling. In de praktijk wordt ondernemersfinanciering via intermediaire organisaties pas relevant in een latere fase van de ontwikkeling van een project dan de fase van experimentele ontwikkeling en wordt met name gebruikt voor de commercialisatie van een project. Er is dus sprake van aan elkaar complementaire instrumenten met ieder een eigen functie in de financiering van de onderneming. Het Innovatiekrediet is een van de instrumenten die worden ingezet voor de bevordering van innovatie bij mkb-ondernemers. Andere instrumenten die innovatie bij mkb-ondernemers ondersteunen zijn de WBSO- en de innovatievouchers.

Deze regeling is onderdeel van

- Kaderregeling EZ-subsidies.
- Subsidieregeling innoveren.

Openstellingsperiode

Gehele jaar.

B3.4 Kennisoverdracht

Innovatievouchers

Doel

Met een innovatievoucher kan men een onderzoeksvraag voorleggen bij een kennisinstelling. Zo kan de kennis die daar aanwezig is worden toegesneden op het niveau van de aanvrager. De onderzoeksuitkomsten kan men gebruiken voor de vernieuwing van een product of proces. Daarnaast kan men een innovatievoucher inzetten om de kosten van een octrooiaanvraag te betalen.

Voor wie

Mkb-ondernemingen. Bedrijven in de primaire landbouw kunnen sinds 2008 ook een voucher aanvragen; voorheen was dat niet het geval. Bedrijven die een voucher hebben gekregen in het kader van de voucherregeling van het ministerie van LNV kunnen uitsluitend een grote voucher aanvragen, waarbij de maximale subsidie € 4.500 is.

Financiële vorm van ondersteuning

Subsidie.

Belangrijkste voorwaarden voor verkrijgen van subsidie

Per mkb-ondernemer kan per kalenderjaar één *grote* innovatievoucher worden verstrekt. Als er al wel subsidie is verleend maar dit nog onder het de-minimisplafond zit wordt het restbedrag uitgekeerd. Geen *grote* innovatievoucher wordt verstrekt aan een mkb-ondernemer: aan wie in de drie aan de aanvraag voorafgaande jaren reeds tot een hoger bedrag subsidie is verstrekt zonder goedkeuring van de Commissie van de Europese Gemeenschappen dan voor de sector waartoe de betrokken onderneming behoort, is vastgesteld in een de-minimisverordening; of als het bedrijf failliet is verklaard, of aan wie surseance van betaling is verleend. Geen *kleine* innovatievoucher wordt verstrekt aan een ondernemer die reeds een kleine of grote innovatievoucher is verstrekt. Het is niet mogelijk is voor ondernemers om de kleine innovatievoucher gezamenlijk voor eenzelfde kennisvraag in te zetten. Het is immers de bedoeling van deze snuffelvoucher dat iedere ondernemer zelf ervaring opdoet met het in contact komen met een kennisinstelling. Het is nog wel mogelijk eenmalig een kleine voucher aan te vragen ten behoeve van de subsidie in de kosten voor het aanvragen en verkrijgen van een octrooi;

Afronding investering

Binnen een jaar dient de kennisinstelling de voucher te gelde te maken.

Waar indienen

SenterNovem.

Beoordeling ingediende projecten

De beschikbare grote innovatievouchers en kleine innovatievouchers worden in de volgorde van ontvangst van de aanvragen verdeeld.

Soort investering

De subsidie wordt verleend om een kennisvraag te beantwoorden dan wel een octrooi aan te vragen.

Jaarlijks beschikbaar bedrag

In 2008 was in totaal € 30 mln. beschikbaar: grote en kleine vouchers, van elk 4.000 stuks. In 2009 is er € 26,25 mln. beschikbaar voor 3.500 grote en 3.500 kleine innovatievouchers.

Absolute hoogte van het subsidiebudget

Er zijn twee soorten innovatievouchers: vouchers van € 2.500 en vouchers van € 7.500. Bij de grote vouchers geldt een verplichte eigen bijdrage van € 2.500 (de overheid draagt twee derde van de totale projectkosten bij, met een maximum van € 5.000) of het bedrag dat over is tot het bereiken van het de-minimisplafond). Voor bedrijven die eerder een LNV-voucher hebben gehad geldt bij een grote voucher een maximale subsidie van € 4.500.

Hoogte voorschot

Niet van toepassing.

Relatie met andere subsidies

Een voucher kan niet worden ingezet voor een kennisoverdrachtproject waarvoor (al dan niet via een programma of overkoepelend project) reeds (andere) subsidie is ontvangen.

Deze regeling is onderdeel van

- Kaderregeling EZ-subsidies.
- Subsidieregeling innoveren.
- Kaderregeling LNV-subsidies.

Openstellingsperiode

Tussen 31 maart en 31 december 2009.

LEI Wageningen UR ontwikkelt voor overheden en bedrijfsleven economische kennis op het gebied van voedsel, landbouw en groene ruimte. Met onafhankelijk onderzoek biedt het zijn afnemers houvast voor maatschappelijk en strategisch verantwoorde beleidskeuzes.

Het LEI is een onderdeel van Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen de Social Sciences Group.

Meer informatie: www.lei.wur.nl

